

KROK

2

Ročník 4/2007

**Knihovnická
Revue
Olomouckého
Kraje**

OBSAH ČÍSLA

PRVNÍ KROK

Navštívit Olomouc? – <i>Jindřich Garčic</i>	1
Podstavec pod Gutenbergovým lilem – <i>Hana Študentová</i>	3
Šedm divů Olomouckého kraje – <i>Roman Giebisch</i>	5

ROZHOVOR KROKU

Nesrozumitelnost není umění – <i>Hana Bartošová s Romanem Ludvou</i>	7
---	---

KNIOVNICTVÍ DRŽÍ KROK

Metoda Konspektu je užitečná pro knihovny a vstřícná k uživatelům – <i>Marie Balíková</i>	11
Příběh knihy: Moderní tiskové techniky – <i>Helena Stejskalová</i>	20
Setkání odborníků pro IT v Olomouci – <i>Jiří Spáčil</i>	27

O KROK DÁL

Čtvero ročních období – čtvero živlů – čtvero symbolů: Voda – <i>Irena Šindlářová</i>	29
Paměť krajiny – <i>Ján Kadlec</i>	33

KROK V LITERATUŘE

Olomouc = valašský tenis (fejeton) – <i>Roman Ludva</i>	37
Vincenc Priessnitz, světový přírodní léčitel (recenze) – <i>Štěpán Kohout</i>	39
Šumava umírající a romantická Josefa Váchala – <i>Tamara Pršínová</i>	44
Severní Morava: 50 let historie sborníku – <i>Miluše Berková</i>	47

KROK FÓRUM

Máme ke knihám hezký vztah aneb Pozor, kniha! – <i>Helena Veličková</i>	49
AFO popularizuje vědu – <i>Andrea Slováková a Veronika Klusáková</i>	50
Vít Dohnal – olomoucký archeolog jubilující – <i>Roman Giebisch</i>	54
Noc s Andersenem v Jeseníku – <i>Petra Sikorová</i>	55

KROK INFORMUJE

Aktuality	57
-----------------	----

REGIONÁLNÍ OSOBNOSTI	59
----------------------------	----

Na obálce hrad Bouzov – vítěz ankety Kroku
Foto archiv redakce

KROK • Knihovnická revue Olomouckého kraje
Vydává Vědecká knihovna v Olomouci
Ročník 4., číslo 2, vychází čtyřikrát ročně

Vedoucí redaktorka: PhDr. Helena Veličková,
e-mail: velickova@vkol.cz
Odpovědný redaktor: Mgr. Roman Giebisch, Ph.D.
e-mail: roman@vkol.cz

Redakční rada:
Václava Jemelková,
e-mail: v.jemelkova@kr-olomoucky.cz
Mgr. Hana Bartošová,
e-mail: bartosova@olmuart.cz
PhDr. Miloš Kvapil,
e-mail: reditel@knihovna.cz

Adresa vydavatele a redakce:
Vědecká knihovna v Olomouci,
Bezručova 3, 779 11 Olomouc
Tel.: 585 205 311, fax: 585 225 774
e-mail: redakce@vkol.cz
IČO: 100625

Grafická úprava obálky: Ivana Perůtková
Kresby: Ing. Markéta Veličková
Technická redakce: Petr Jančík
Tisk: Polygrafické středisko
Univerzity Palackého v Olomouci
Biskupské nám. 1, 771 11 Olomouc

ISSN: 1214-6420 (tištěná verze)
1214-648X (elektronická verze)
Registrace: MK ČR E 6450

www.vkol.cz/krok

Uzávěrka čísla: 15. dubna 2007

Navštívit Olomouc?

Je mnoho důvodů, proč není třeba navštěvovat Olomoucký kraj. Jsou zde sice hezká děvčata, řada z nich se úspěšně umístila v různých soutěžích věnovaných ženské kráse. Za všechny jmenujme Kateřinu Sokolovou, Miss ČR 2007, jejíž mladší dívčí léta jsou spojena s Přerovem.

Jenže, jak již věděl Josef Švejk, „hezké holky jsou po celém světě“ (laskavý čtenář může srovnat se stranou 306 in: Jaroslav Hašek: *Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války*, Praha 1990), a není tedy nutné kvůli nim speciálně navštěvovat Olomoucký kraj. Tento kraj se však také pyšní svým bohatým kulturním životem. Inscenace profesionálních i amatérských divadel, stejně tak jako koncerty různých hudebních těles a seskupení, výstavy děl výtvarných umělců, různá vystoupení zpřístupňující taneční, hudební i slovesné lidového umění a samozřejmě řada dalších uměleckých forem vytvářejí nabídku v kategorii „živého umění“, která je schopna uspokojit i ty nejnáročnější milovníky. Jako důkaz poslouží příklady umělců Olomouckého kraje a jejich tvorby, kteří získali významná ocenění nadregionálního významu. V poslední době, na březnovém pražském festivalu Opera 2007, se například stala nejlepší inscenací opera G. Verdiho *Attila* v nastudování Moravského divadla v Olomouci.

Jenže ani proto není nutné k nám cestovat. Díla umělců našeho kraje mohou stejně tak dobře navštívit, a také navštěvují zájemci v jiných regionech.

Muzea Olomouckého kraje (ale nejen ona) pečují o pozoruhodné sbírky nejrůznějších druhů lidských i přírodních výtvorů, které jsou na výstavách prezentovány veřejnosti. Nejedná se o expo-

zice ledajaké, např. expozice *Vlastivědné muzeum v Šumperku s názvem Z dějin Mohelnicka* byla oceněna jako nejlepší muzejní výstava roku 2005 v rámci IV. ročníku Národní soutěže muzeí *Gloria musealis*. 3. místo v této soutěži obsadila výstava *Fauna a flora Jesenicka*, připravená Vlastivědným muzeem Jesenicka v městě Jeseníku. A o světové úrovni dlouhodobé expozice Arcidiecézního muzea v Olomouci nepochybuje žádný z odborníků ani návštěvníků, kteří toto muzeum navštívili.

Touha po poznání určitých uměleckých děl, artefaktů či přírodnin může být určitě vážnou příčinou, proč zavítat do Olomouckého kraje. Samozřejmě existuje možnost putovních výstav a zapůjčení jednotlivých lidských nebo přírodních výtvorů do jiných míst. Opět uvedu jen jeden příklad ze současné doby, týkající se barokních kreseb, obsažených ve *Sbírce Antonína Martina Lublinského*, která se nachází ve fondech *Vědecké knihovny v Olomouci*. Byla letos zapůjčena Slovenské národní galerii v Bratislavě pro její výstavu *Italská kresba 17. století*.

Na území Olomouckého kraje byla v minulosti vybudována celá řada cenných objektů, které se dochovaly do současnosti, a můžeme je souhrnně označit za nemovité kulturní památky. Mezi nejcennější z nich patří *Sloup Nejsvětější Trojice v Olomouci*, který byl v roce 2000 zapsán mezi památky UNESCO, *papírna ručního papíru ve Velkých Losinách*, kde se v barokní budově vyrábí dodnes papír tradiční technologií. V současné době probíhá zápis papírny mezi památky UNESCO. Dále uvedme areál bývalého *Přemyslovského hradu v Olomouci*, zahrnující mimo jiné katedrálu sv. Václava, románský biskupský palác *Jindřicha Zdíka* a areál kapitulního děkanství, ve kterém je umístěno *Arcidiecézní muzeum*. Mimořádně zajímavý je rovněž

barokní areál bývalého kláštera Hradisko v Olomouci, soubor sedmi olomouckých barokních kašen s antickou tematikou ze 17. a 18. století, pozdně gotický olomoucký kostel sv. Mořice s jedinečnými barokními varhanami, hrady Bouzov, Šternberk, Helfštýn, zámky Velké Losiny, Náměšť na Hané, Jánský vrch v Javorníku ... a mohli bychom ještě dlouho pokračovat.

Pro ty, kteří se chtějí důkladněji seznámit s tímto typem objektů, je již nezbytné vážit cestu do Olomouckého kraje. S odvoláním na poznatek Josefa Švejka můžeme však konstatovat, že budovy „stojí stále na jednom místě“ (laskavý čtenář může opět srovnat, tentokrát se stranou 316 již citovaného díla). I když jinde existují známé výjimky, např. přesun kostela v Mostě v minulém století nebo přesuny monumentálních egyptských staveb při stavbě Asuánské přehrady, Olomouce se to netýká. A právě tato skutečnost, společně s krásou a historickou hodnotou památek našeho kraje, představuje nesporný důvod k jeho návštěvě .

Jindřich Garčic

Podstavec pod Gutenbergovým lisem

O povinném výtisku a dvoustém výročí Vědecké knihovny v Olomouci

Hana Študentová

Je řada významných výročí v historii Vědecké knihovny v Olomouci (VKOL), z nichž přední místo zaujímá od založení knihovny při jezuitské akademii v roce 1566 zejména rok 1773, kdy byla knihovna převedena do správy státu a zpřístupněna veřejnosti. Další významný předěl představuje období 1782–1787, kdy olomoucká knihovna získává fondy knihoven zrušených klášterů na Moravě a ve Slezsku, nebo rok 1849, kdy knihovna v Olomouci povoluje absenční výpůjčky.

Zcela zásadní význam pro bohatství fondů VKOL má rok 1807, kdy knihovna získává právo povinného výtisku.

Po vzoru c. k. Universitní knihovny (UK) v Praze podal již v r. 1781 správce olomoucké knihovny Josef A. Karmášek návrh, aby olomoucká Lycejní knihovna měla právo povinného výtisku z území Moravy. K realizaci došlo dvorským dekretem z 2. 4. 1807, který nařizoval všem tiskařům a nakladatelům v monarchii odevzdávat jeden exemplář tištěných knih, novin a časopisů univerzitním knihovnám. Rakouský tiskový zákon ze 17. 12. 1862, publikovaný jako zákon č. 6 říšského zákoníku z roku 1863, a pozdější návazné rakousko-uherské předpisy tuto praxi potvrdily. Zákon se vztahoval na tištěnou literaturu z knižního trhu – povinné výtisky odevzdával tiskař v Čechách Universitní knihovně v Praze, na Moravě Studijní knihovně v Olomouci, ve Slezsku Knihovně gymnasijského

muzea v Opavě. Díky tomuto opatření je dnes ve fondu olomoucké knihovny nejbohatší sbírka moravik v České republice.

V době protektorátu se povinný výtisk vztahoval na veškerou tištěnou produkci s určením devíti příjemců v Praze, Brně a Bratislavě. Olomoucká knihovna tuto výsadu pozbyla až do roku 1947, kdy tehdejší Universitní knihovna v Olomouci dostala znovu povinný výtisk, tentokrát z celého území Československa. Počet povinných výtisků se postupně zvyšoval, až přesáhl hranici 20 odevzdávaných exemplářů. Kromě UK a Slovenské university v Bratislavě, akademie věd, Matice slovenské v Martině, Národního muzea v Praze zahrnoval povinný výtisk řadu vysokých škol a knihoven v celé republice.

Vrátíme-li se k historii povinného výtisku, dostaneme se až do r. 1537, kdy jako první byla zavedena tato povinnost ve Francii, a to ediktem Františka I. Brzy se připojilo Německo, Anglie a Belgie. U nás se o povinný výtisk zasloužil Karel Rafael Ungar, osvícenský ředitel klementinské knihovny. České gubernium vydalo 21. 12. 1781 nařízení všem tiskařům v Praze, aby odevzdávali jeden exemplář všech tištěných knih do c. k. Universitní knihovny v Praze.

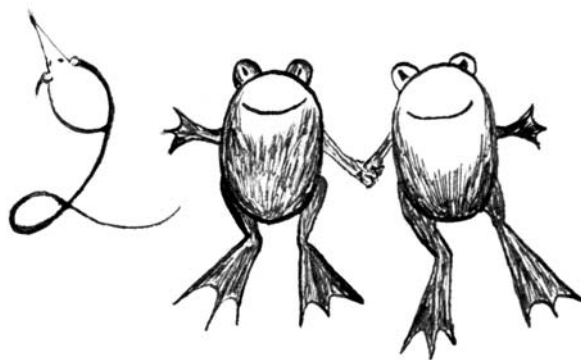
Právo povinného výtisku se vyznačuje řadou aspektů, pojatých v různých zemích odlišně. Pro některé státy je povinný výtisk způsob, na jehož podkladě vytvářejí národní bibliografii, tj. úplný

přehled vydané národní produkce. Tak je tomu také v České republice.

V některých zemích existuje spojitost odezdávání povinného výtisku s registrací copy-rightu, souvisí tedy s autorským právem, např. v USA. Povinné výtisky zahrnují veřejně šířené neperiodické publikace včetně mimotržních, jako jsou knihy, brožury, sborníky, ročenky, ale také pohlednice, hudebniny, mapy, graficky hodnotné plakáty a obrazové kalendáře, zvukové záznamy (magnetofonové pásky, CD) a elektronické dokumenty (CD-ROM).

A proč „podstavec pod Gutenbergovým lisem“? Podle scénáře výstavy Zlaté časy médií, uspořádané Národním muzeem v Praze v r. 2005, tvoří symbolický podstavec Gutenbergova lisu kni-

hy, a to tak, že nahoře, nejbližší lisu je bible, pod ní encyklopedie a knihy odborné, pod nimi krásná literatura a literatura faktu, pod nimi spotřební čtivo a úplně vespod harlekýnky, rodokapsy atd. Boční stěny tvoří periodický tisk. Na jedné straně první periodika z počátku 17. století, obrozenec-ký tisk a české politické deníky druhé poloviny 19. století, meziválečné tituly, ilegální tisky z protektorátu, deníky ze 70. let, nebulvární i bulvární listy konce století. Na druhé straně má své místo úřední a příležitostná produkce. Tento výčet zhruba popisuje bohatství knihovních fondů, na jehož začátku je vynález knihtisku, znamenající tiskovou revoluci. Čím více se od vynálezu knihtisku Johanne Gutenberg z poloviny 15. století vzdaluje-me, tím více si uvědomujeme jeho význam.

Sedm divů Olomouckého kraje

Roman Giebisch

Přirozeným centrem Olomouckého kraje je město Olomouc se Sloupem Nejsvětější Trojice, významnou památkou, která je zapsána na Seznam UNESCO. Jsem velmi rád, že se tento olomoucký div umístil v anketě časopisu KROK mezi prestižní sedmičkou, ale velmi mne těší, že se na prvních sedmi místech umístily divy, které jsou rozmístěny v celém Olomouckém kraji i v oblasti Jeseníků, známých především jako centrum aktivního odpočinku. Obdiv a ocenění není tedy vyhrazen pouze kulturním a folklorním tradicím.

Jistě není žádným překvapením první místo jednoho z nejnavštěvovanějších a nejpůvabnějších hradů u nás, romantického **Bouzova**. Tento krásný hrad je známý i díky mnoha filmovým pohádkám, které se zde natáčely. Málo známá je skutečnost, že hrad byl vybudován do dnešní podoby až koncem 19. století na základech středověkého hradu ze století čtrnáctého. Třetí největší přečerpávací vodní elektrárna na světě – **Dlouhé Stráně** v Jeseníkách se umístila na druhém místě. Tato nesporně zajímavá stavba je

ohleduplně zasazena do okolní přírody, se kterou vytváří harmonický celek. Elektrárna byla budována téměř dvacet let od roku 1978. Menší překvapení nám přineslo třetí místo významné sakrální památky chrámu Navštívení Panny Marie na Svatém Kopečku, jehož název

se zkracuje pouze jako **Svatý Kopeček**. Sakrální památky obecně nebývají obecně nejoblíbenějšími objekty dnešních turistů, tento chrám však i dnes patří k nejznámějším a nejnavštěvovanějším poutním místům v České republice.

Olomouc je po Praze druhá nejstarší a největší městská památková rezervace, jedno z nejkrásnějších měst střední Evropy, jejímu historickému Hornímu náměstí, obklopenému honosnými palácovými domy, vévodí **Sloup Nejsvětější Trojice** – památka UNESCO, která obsadila pěkné čtvrté místo naší ankety. Páté a šesté místo získalo krásné město

šumperského regionu, které se může chlubit opravdu mimořádnou koncentrací kulturních památek i přírodních krás. Renesanční

zámek ve Velkých Losinách vás uchvátí arkádami podél tří zámeckých křídel ve třech řadách nad sebou. K zámku přiléhá krásný park, který také v naší anketě zabodoval. Ve Velkých Losinách se

také nachází proslulá **Ruční papírna**, která byla založena již v polovině 16. století. Tato ojedinělá technická památka,

o jejímž zápisu na prestižní Seznam UNESCO se jedná, je nepřetržitě v provozu již čtyři staletí. Sedmým divem olomouckého kraje je **Hranická propast** – nejhlubší v České republice, jejíž největší naměřená, ale nepotvrzená hloubka je úctyhodných 329,5 metru. Kolik však skutečně

měří cesta ke dnu, zůstává nadále záhadou, ale skutečné divy musí mít své záhady. Proto jistě světový turismus do dnešních dnů tak přitahuje slavné pyramidy v Gíze.

Fotografie upraveny se souhlasem firmy m-ARK.

1.–20. místo:

Bouzov – hrad
Dlouhé stráně – elektrárna
Sv. Kopeček – kostel
Sloup Nejsv. Trojice v Olomouci
Velké Losiny – zámek
Velké Losiny – papírna
Hranická propast
 Javoříčské jeskyně
 Dóm sv. Václava v Olomouci
 Šternberk – hrad
 Náměšť na Hané – zámek
 Helfštýn – hrad
 Olomouc město
 Litovelské Pomoraví
 Orloj v Olomouci
 Přemyslovský palác v Olomouci
 Úsov – zámek
 Mladečské jeskyně
 Petrovy kameny
 Příkazy – skanzen

Roman Ludva: Nesrozumitelnost není umění

Roman Ludva – prozaik, scenárista, fejetonista, se narodil 10. 7. 1966 v Ústí nad Orlicí, od útlého dětství však žije v Olomouci. Na knižní trh vstoupil svým románem Smrt a křeslo (Votobia, 1996), následovaly Žena sedmi klíči (Petrov, 1997; vyšlo též slovensky), Jezdci pod slunečníkem (Host, 1999; přeloženo do němčiny, vyšlo též maďarsky), Stěna srdce (Host, 2001; připravuje se maďarské vydání), Poslední ohňostroj (Host, 2004). Povídkou Cukrový vrch je zastoupen v antologii Česká povídka vydané v Chorvatsku (2005) a v přehle-

du olomoucké literární a umělecké scény 90. let Vertikální nostalgie (Votobia, 2002). Cenu dětské poroty na Festivalu Oty Hofmana v Ostrově v roce 2005 získala pohádka Království potoků, která byla natočena ve studiu ČT Ostrava podle scénáře Romana Ludvy. Realizace se snad dočkají i některé jeho další scénáře, např. Velázquezovy dívky (1999), Čára (2003, pro režiséra Petra Nikolaeva a podle jeho námětu, grant z Fondu na podporu kinematografie) nebo Bříšný tanec (2005). V novinách a časopisech (MF Dnes, Hospodářské noviny,

Foto: Zdeněk Sodoma

Právo – Salon, Literární noviny, Listy, Reflex ad.) bylo uveřejněno již cca 150 jeho fejetonů. Některé fejetony jste mohli slyšet i ve vysílání Českého rozhlasu.

Na Romana můžete v Olomouci narazit v jeho oblíbených hospodách U Kohouta nebo Pod limpou, ale taky na tenisových dvorcích nebo při procházkách se psem.

Do svého rodiště v Ústí nad Orlicí a do hor na pomezí Moravy a Čech jsi situoval i děj svého prvního románu Smrt a křeslo. Netajíš se svými sympatiemi k Valašsku, zatímco Olomouc zůstává trochu opomíjena, je to tou nížinou?

Mám rád hory nebo aspoň kopce. Vidím tam líp než dole, jak říkáš, v nížině. Už to slovo – nížina. To není pro mě. Ale teď mluvím obecně, s Olomoucí to nemá co dělat. Třeba když jedu vlakem do Prahy, za Zábřehem vždy zpozorním a nalepen na okně vydržím až před Pardubice. Tam už začnu zívát. Polabská nížina se to jmenuje? Nuda. Odlepím se natotata. Pardubičáci prominou. Nic nevidím a skoro se mi chce říct, že ani nic necítím. Ale to je jistě hloupé. Hora nebo kopec je partner, tiché synonymum síly. A já se v horách cítím malý, nepatrný. Mám ten pocit rád. A rád zvedám hlavu nahoru, to v horách musíš. A chceš-li se rozhlídnout, musíš si to zasloužit – vylézt nahoru. V nížině můžeš zvedat hlavu leda ke kostelní věži. To není málo. Ale není to dost.

Možná se mýlím, ale nejsi znám jako nějaký velký světoběžník. Čím to, že hrdinové tvých románů (Jezdci pod slunečníkem, Žena sedmi klíčů) pobíhají po exotických krajinách?

Nemýlíš se, nejsem světoběžník ani světák. Bez laciných stylizací říkám: Nejspíš jsem venkovan. Se všemi klady i zápory. Lidskými i spisovatelskými. Je víc důvodů, proč se romány, co zmiňuješ, dějí v cizině, ale mluvme jen o tom nejpádňším. Po *Smrti a křesle*, odehrávajícím se v podhorském městečku a horách moravsko-českých, jsem stál před rozhodnutím – kam šoupnout příští příběh. Už toto je vlastně nenormální uvažování. No kam, tam, kde to znáš, co je ti nejbliž, že jo. Čili Česká republika, možná Olomouc, samozřejmě. Ale já jsem měl velký problém s tou urvanou blátivostí českého kapitalismu 90. let. Mně neusazenost té české současnosti, ubohost, plebejské křupanství snadných peněz lezly do všech námětů tak, že je rozvracely. Ti podkoní v prachových peřinách, jak říká Körner přesně. Někdo namítne: Ale to je vhodný terén pro společenský román ze žhavé současnosti! Ne pro mě. Takovou věc bych nechtěl číst, tak jsem ji ani nemohl psát. Žhavou současnost nechme žurnalistům, je tu pro ně. Takže mi zbývala buď historie, nebo cizina. Zvolil jsem druhé. Ne našup, byl jsem na vázkách, jak se píše v knihách. Ale nakonec cizina. A možná jsem zvolil špatně. Ale na druhou stranu, kdybych vybral historii, nenapsal bych právě *Jezdce pod slunečníkem*. Dle mého můj nejlepší román.

Osobně jsem ráda, že jsi se nevydal do minulosti, ani do žhavé současnosti, protože Jezdci patří k mým nejoblíbenějším knihám. Nájemný vrah zde předkládá manželce detektiva Pianury sérii holografických puzzle, v nichž se skrývá indicie vedoucí k jeho odhalení. Téma násilné smrti, vrah a jeho oběť, se objevuje i v Tvých ostatních románech.

Ovlivnili Tě někteří autoři detektivek, nebo jak ses dostal k tomuto detektivnímu pojetí? (Přitom Ty sám působíš tak mírumilovně :-)

S úsměvem: Hitchcock říká, že nějaká ta vražda a dva tři gagy nemůžou nic zkazit. A má pravdu. Bez úsměvu: Násilná smrt je velmi dramatický motiv – mění vše, chování postav, jejich životy, osudy všech, na které dosáhne. A takové drama dobře slouží příběhu. Připouštím, že pro někoho možná lacině. Ale i toto mě zajímá: Detektivkářství, které použiju, postupy detektivní literatury, o níž se s podivnou samozřejmostí říká, že je triviální, poněvadž na umění dosáhnout neumí. No dobře, ale umí být poctivá, leckdy poctivější než to, co se za umění označuje šmahem. A já se tuhle „trivialitu“ pokouším využít v kontextu, v reáliích, kde by někteří detektivní postupy třeba nečekali. Co se vlivů autorů detektivek týče, na to se mě neptej, neumím odpovědět. O mnoha ovlivněních, kterými jsem poznamenán, ani vědět nemusím. Já možná poněkud paradoxně detektivky moc nečtu, protože mě to většinou nebaví, jsem otrávený z detektivů i zločinců. Ale mám rád spisovatele, kteří pracují řekněme s detektivkářským napětím a jsou výjimeční stylisté – Španěla Artura Peréze–Reverta třeba. Ale jednoho tátu od detektivky bych přece jen jmenoval – smekám před jeho romány: Raymond Chandler. Gigant, podivuhodný spisovatel, táta americké drsné školy, který podle mě přerostl jejího dědka a svého učitele Hammetta o hlavu. Jeho romány považuju za společenské v pravém slova smyslu.

V některých kritikách jsi označován jako „středněproudý autor“; už jsem četla i o „intelektualizované

komerční literatuře“. Co si o těchto škatulkách myslíš?

Teoretici, kteří píšou o té nebo oné umělecké profesi, potřebují nějaké výrazivo, škatulky, jak říkáš, to patří k jejich práci. Já to chápu, nevadí mi to. Už před řadou let jsem řekl, že bych chtěl psát kultivovaný střední proud. Pokud se nemýlím, předtím se termín „střední proud“ v souvislosti s literaturou u nás nepoužíval. Chci tím říct, že příběh by měl čtenáři dveře otevírat, ne mu je přibouchnout. Čtenář musí chtít číst a spisovatel je tu od toho, aby mu to nabídl. Srozumitelnost neznamená řídkost a nevyklučuje sytost příběhu ani jeho kvalitu. Nesrozumitelnost není umění. Umění by nemělo být nudné. Poutavost je klad. Chceš-li něco říct, musí ti být rozumět. A „intelektualizovaná komerční literatura“? No, tím se asi míní, že to, co píšu, není intelektuální, ale není to ani blbý, ale pozor, je to komerční. Takže je to prima.

Na Štědrý den 2005 byla v hlavním vysílacím čase uvedena Tvá lehce melancholická pohádka Království potoků, minulý rok měla v rámci festivalu Baroko 2006 premiéru temná duchařská opera s jiskřivými tóny Krvavá pavlač hudebního skladatele Tomáše Hanzlíka. Chystáš nějaké další scénáře pro televizi nebo divadlo?

Píšu detektivku pro televizi, jmenuje se to *Dantova ruka*. Mám rozepsanou divadelní hru *Láska!*, která by chtěla být romantická, ale je spíš hořká. A dokončil jsem další scénář a libreto opery pro Hanzlíka. Je to na motivy pohádky Boženy Němcové *Ptačí hlava a srdce* a pod stej-

ným názvem. Kdy se to bude realizovat a jestli vůbec, těžko říct, Tomáš teď dělá na jiných věcech. Dostal pěknou zakázku pro Pražské jaro a taky by snad měl psát nějakou další operu, kterou by měl režirovat Slovinc Rocc. To je ten, co dělal v Národním v Praze Tomášovu operu *Slzy Alexandra Velikého* letos v zimě.

Když píšeš scénář, nemáš při tom obavy, co se z něj nakonec stane, že nemůžeš, na rozdíl od knihy, zcela ovlivnit jeho osud, neboť na výsledku se podílí spousta dalších lidí?

To, co teď řeknu, si spousta poučených laiků, ale i zkušených filmařských harcovníků možná nemyslí. Já to ale opakuju pořád dokola: Dobrý scénář se nedá zkazit. *Království potoků*, které jsi zmínila, má svoje limity, protože jsem na některých místech příliš riskoval. Něco takového v opravdu dobrém scénáři nemá co dělat. Pokud herec jednou replikou, kterou si upraví „do pusy“, anebo režisér jedním kratším záběrem oslabí v některém místě srozumitelnost příběhu – je to spíš vina scenáristy než jejich. Má psát tak, aby takové marginálie příběhu neublížily. A taky by se měl účastnit natáčení. *Království* se točilo půldruhého měsíce a já tam byl jeden den. Pořád mě zvali a já ne a ne přijet. Že jsem měl částečně řekněme objektivní důvody, to mě neomlouvá.

V románu z uměleckého prostředí Stěna srdce i šestidílném cyklu povídek Příběhy na hřebíku (Listy 2004) píšeš o velkých malířích 20. století, tvořících v duchu realismu (Balthus, Jan Knap, Konrad Klapheck). Nemáš rád abstrakci, konstruktivismus a podobné -ismy?

Mám rád současnou figurální a figurativní malbu. S tím realismem bych byl u Knapa i Klaphecka a koneckonců i u Balthuse opatrný. Mám rád obrazy, které mě přitahují svým příběhem a tím, jak jsou namalované. Zajímají mě pocity malířových postav a svět malby, v níž hrají klíčovou úlohu věci, které znám z vlastní zkušenosti. A tím, jak s nimi malíř pracuje a jak zvládá malířské řemeslo, mluví o nás, o mně. I abstrakce může mluvit o nás, o mě – ale já to nevím. Leda když je abstraktní plátno dobře namalované. To je zvláštní, pak to začne fungovat. Díváš se na svět, který má řád. Teprve ten tě pustí dovnitř a umí být i tvůj. Podivuhodné! Ale podivuhodností bývá málo.

Už dva roky jsi zaměstnán v olomouckém Muzeu umění jako vedoucí lektorského oddělení. Určitě je to změna i jistota proti postavení spisovatele na volné noze, ale zbývá Ti vůbec ještě čas a chuť na psaní? Doufám, že Tvůj zatím poslední román Poslední ohňostroj není poslední...

Mám podrobné náměty na dva romány, ale prózu teď píšu málo. Jenom na zakázku. K napsání románu bych potřeboval nějaký impuls. Buď zvnějšku, anebo ještě líp zevnitř. Přijde-li něco takového, román bude. Pokud ne... Tak nejspíš časem bude taky. Román, to je zvláštní svět, který může spisovateli, co s ním má zkušenost, chybět.

Já sama bych si přála, aby Ti ten zvláštní svět začal chybět už brzy a na Tvé další knihy se moc těším.

Díky za rozhovor.

Hana Bartošová

Metoda Konspektu je užitečná pro knihovny a vstřícná k uživatelům

Marie Balíková

Správně použitá metoda Konspektu přispívá ke zkvalitnění knihovnických procesů a informování o nich, a to v oblasti budování knihovních fondů a sbírek a v oblasti poskytování a zpřístupňování informací.

V současné době jsme svědky měnící se role knihoven a informačních institucí všech typů. Tato změna je způsobená především rozvojem komunikačních a informačních technologií a vede zmíněné instituce k formulaci nových strategických postupů hlavně v oblasti doplňování knihovních fondů a v oblasti šíření a poskytování informací.

Za kvalitní knihovnu se považuje knihovna s dostatečným a kvalitním knihovním fondem, poskytující informace o své činnosti a o složení knihovních fondů (tradičních i elektronických, lokálních i vzdálených) přehledným, uživatelsky vstřícným způsobem (jednotné rozhraní), a to i pro speciální skupiny uživatelů, jako jsou děti, mládež a různé profesní skupiny.

Tedy právě tyto dvě oblasti – oblast doplňování fondů a zpřístupnění informací – jsou doménou metody Konspektu.

Metoda Konspektu je mezinárodním standardem, poskytujícím souhrnnou charakteristiku knihovních fondů a sbírek bez podrobných bibliografických informací, pomocí několika základních kritérií vyjádřených mezinárodně srozumitelnými kódy: knihovní fondy a sbírky jsou posuzovány

z hlediska tematického složení, současného stavu fondů a současné akviziční politiky, z hlediska strategických cílů, jazykového pokrytí, a v neposlední řadě z hlediska ochrany knihovních fondů.

Kdy lze tedy úspěšně uplatnit metodu Konspektu?

- při doplňování knihovních fondů a sbírek
- při informování o nových přírůstcích
- při organizaci knihovních fondů ve volném výběru
- při tvorbě tematické mapy knihovních fondů

Doplňování knihovních fondů a sbírek

Za největší problém akvizičního procesu se v současné době považuje nedostatečná informovanost o knihovních fondech a sbírkách, nedostatečná zpětná vazba, chybějící relevantní průzkumy a efektivní vyhodnocování statistik knihoven, a v neposlední řadě nedostatečné personální zajištění. Účinným nástrojem pro zlepšení ve většině těchto oblastí může být aplikace metody Konspektu, která nabízí nové možnosti v akviziční politice. Pokud se bude používat ve většině knihoven prezentujících své fondy na webových stránkách, uživatelé tak budou informováni o profilu těchto fondů jednotným a standardním způsobem, budou tedy mnohem efektivněji vyhledávat a využívat nabídky meziknihovní vypůjčnické služby.

Jedním z primárních výstupů aplikace metody Konspektu je tedy informace o profilu fondu

dané instituce a o strategii jeho formování, kterou daná instituce zveřejňuje na svých webových stránkách.

Např. knihovny ČVUT ve shodě s metodou Konspektu považují za hlavní kritéria profilu knihovního fondu a jeho doplňování tematické vymezení fondu, druhy informačních pramenů, jazykové a geografické hledisko, úplnost a rozsah doplňování fondu a časové hledisko (obr. 1).

Úplné informace jsou dostupné na adrese <http://knihovny.cvut.cz/sluzby/fel/knihfond.html#kriteria>

Také akviziční profil Krajské knihovny Vysočiny v Havlíčkově Brodě je sestaven podle zásad metody Konspektu.

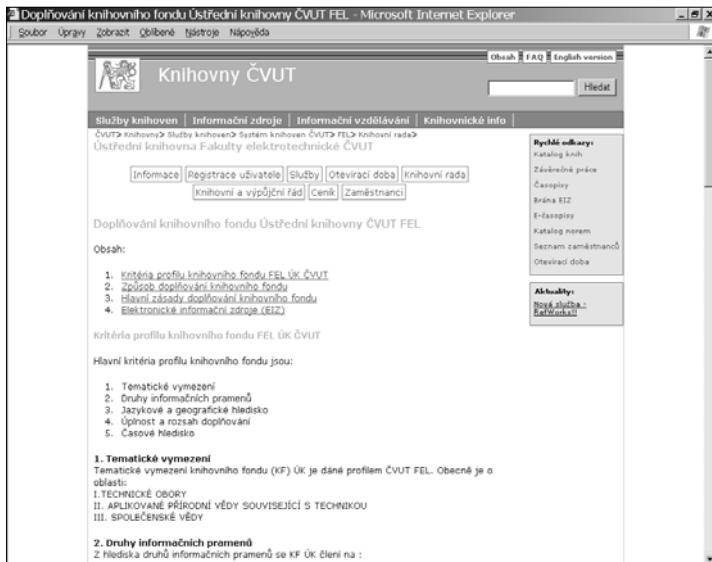
KKV shromažďuje a doplňuje knihy, periodika, hudebniny, AV média a speciální druhy

dokumentů. Tato knihovna nakupuje do svého fondu naučnou a základní odbornou literaturu, populárně naučnou literaturu a beletrii. Cílovou skupinou jsou dospělí, VŠ studenti vybraných oborů, školní mládež a děti. Ve svém akvizičním profilu stanovuje knihovna procentuální poměr nákupu jednotlivých druhů dokumentů pro jednotlivé cílové skupiny. V oblasti beletrie knihovna stanovuje podíl děl české a světové krásné literatury, oddechových žánrů (románů pro ženy, detektivek, sci-fi, dobrodružné literatury, thrillerů a komiksů), stanovuje i pořadí světových jazyků, ve kterých se díla doplňují (angličtina, němčina, francouzština, ruština, španělština).

Součástí hodnocení fondu je i tabulka, z níž vybíráme část týkající se Univerzálního knihovního fondu – Odborné literatury pro VŠ (tab. 1).

Univerzální knihovní fond – Odborná literatura pro VŠ CL = současný stav fondu (co už máme) AC = akviziční politika (co doplňujeme)		GL = strategie budování fondu L = jazyk PC = ochrana fondu				
Číslo/obsah	Název předmětové kategorie	CL	AC	GL	L	PC
4	Ekonomické vědy. Obchod	3a	3a	3c	P	3
5	Filozofie a náboženství	2b	2b	3c	P	3
6	Fyzika a příbuzné vědy	2b	2b	3c	P	3
7	Geografie. Geologie. Vědy o zemi	2b	2b	3c	P	3
8	Historie a pomocné historické vědy	2b	2b	3c	P	3
11	Jazyk, lingvistika a literatura	3a	3a	3c	P	3
13	Matematika	2b	2b	3c	P	3
16	Právo	3a	3a	3c	P	3
17	Psychologie	3a	3a	3c	P	3
21	Umění a architektura, muzeologie	3a	3a	3c	P	3
23	Výpočetní technika	3a	3a	3c	P	3

tab. 1

obr. 1

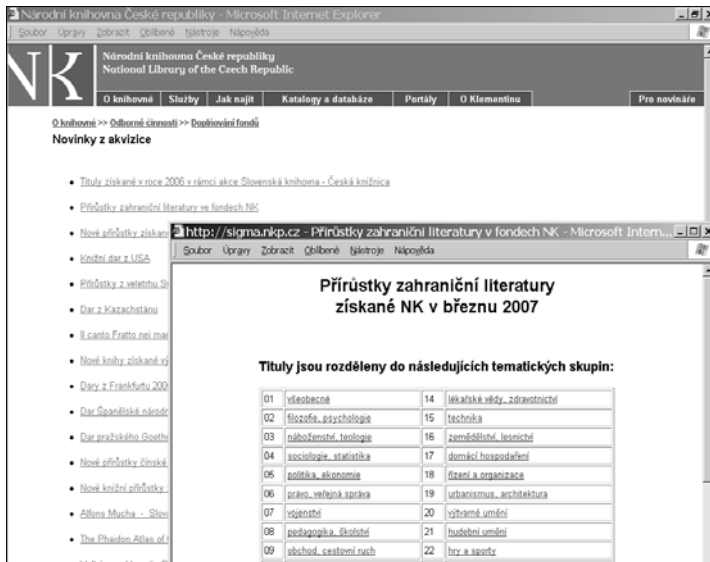
obr. 2

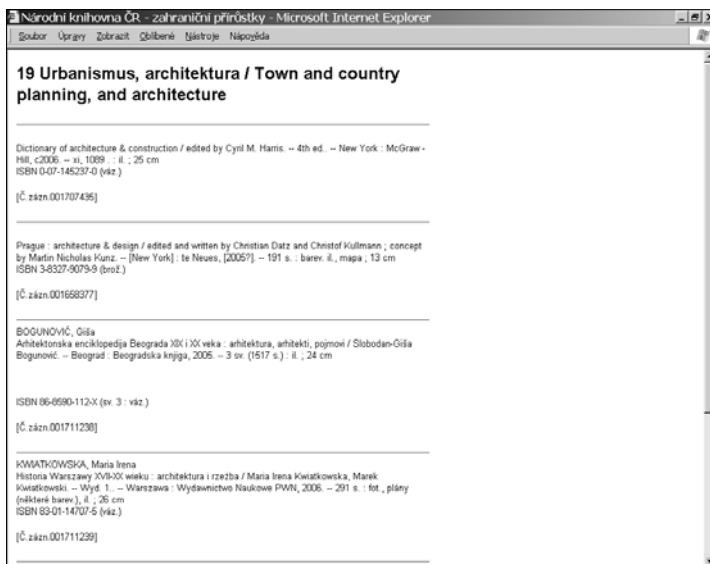
obr. 3

obr. 4

obr. 5

obr. 6

**Moravská zemská knihovna
Moravian Library**

Novinky Moravské zemské knihovny

Vyběr novinek vychází od 1.11.2003 jako dvouměsíčník ve 24 tematických řadách:

Řada	Leden- únor 2008	Březen- duben 2008	Červen- červenec 2008	Žatec- srpen 2008	Říjen- listopad- prosinec 2008	Leden- únor 2007
1. Antropologie, etnografie	■	■	■	■	■	■
2. Biologické vědy	■	■	■	■	■	■
3. Divadlo, film, tanec	■	■	■	■	■	■
4. Ekonomické vědy, obchod	■	■	■	■	■	■
5. Filozofie a náboženství	■	■	■	■	■	■
6. Fyzika a příbuzné vědy	■	■	■	■	■	■
7. Geografie, Geologie, Vědy o zemi	■	■	■	■	■	■
8. Historie a pomocné historické vědy, Biografické studie	■	■	■	■	■	■
9. Husta	■	■	■	■	■	■
10. Chemie, Krystalografie, Mineralogické vědy	■	■	■	■	■	■
11. Jazyk, lingvistika a literatura	■	■	■	■	■	■
12. Knihomectví, informatika, vědecké, referenční literatura	■	■	■	■	■	■
13. Matematika	■	■	■	■	■	■
14. Lékařství	■	■	■	■	■	■
15. Politické vědy	■	■	■	■	■	■

Novinková služba MZK

Tématická řada 01: Antropologie, etnografie - Anthropology

Leden - únor 2007

Afrika očima dětí / Lucie Tamáková - Vyd. 1. - Praha : Argo : Humanitické centrum Dialog, 2006 - 130 s. : barev. il. ; 16 cm. - ISBN 80-7203-815-X (brož.) 1-1180.472

Betiérové figury a betiémy ze sbírek Muzea v Bruntále / Květozlava Málková - Bruntál : Muzeum v Bruntále, 2006. - 146 s. : barev. il. ; 25 cm. - ISBN 80-902956-7-3 (brož.) 3-1180.695

Ce spojuje Čechy a Němce? = Was verbindet Tschechen und Deutsche? / Friedrich Naifer. - 1. vyd. - Olomouc : Nakladatelství Olomouc, 2006. - 59, [8] s. : il. (některé barev.), mapy ; 21 cm. - ISBN 80-7182- 2-1179.343

obr. 7

STŘEDOČESKÁ VĚDECKÁ KNIHOVNA V KLADNĚ

NOVINKY VE FONDU SVK

Přehled novinek v půjčomé literatuře a příručích knihovnách, které byly zařazeny do fondu v týdnu od pondělí do uvedeného data.

Zvýrazněný název knihy v přehledu novinek je odkazem na záznam v katalogu dokumentů SVK, odkud si můžete knihu vyzádat k výpůjčce.

**Knížní novinky
Dokumenty zařazené do půjčovny literatury od
02.04.2007 do 06.04.2007**

Novinky k 06.04.2007
Novinky k 30.03.2007
Novinky k 23.03.2007
Novinky k 16.03.2007
Novinky k 09.03.2007

Abstr IX : the pyramid complex of Rasneref / Miroslav Verner with contributions by Miroslav Bárta ... [et al.]

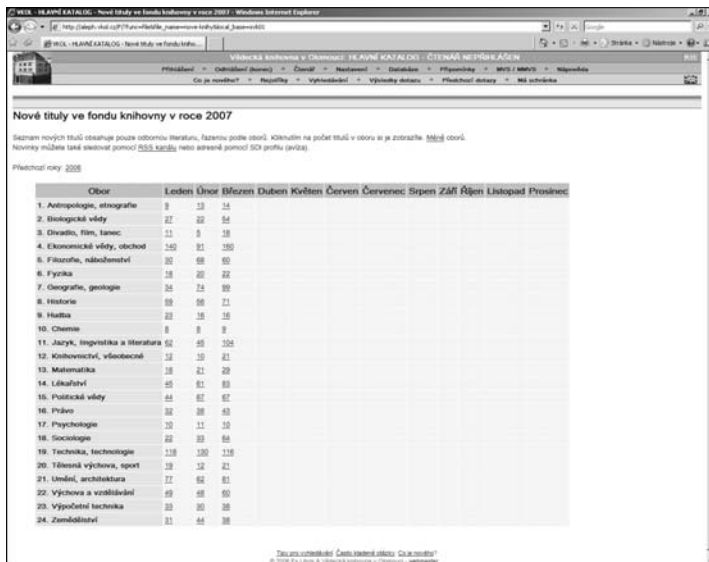
Detailní zobrazení záznamu - 0547638 - Advanced Rapid Library

Název Abstr IX
Podnázev the pyramid complex of Rasneref

obr. 8

obr. 9

obr. 10

obr. 11

Úplné informace o akvizičním profilu zmíněné knihovny jsou dostupné na adrese http://www.kkvysociny.cz/dokumenty/akvizicni_profil/Akvizicni%20profil1.doc .

Zásady metody Konspektu jsou aplikovány také při popisu a strategii budování fondů Národní knihovny ČR a jsou dostupné na [www stránkách NK](http://www.nkp.cz/) – viz <http://www.nkp.cz/> .

Informování o knižních přírůstcích

Informace o novinkách ve fondu knihovny se považuje za důležitou službu a ve většině případů je nabízena uživateli bezprostředně po reálném či virtuálním vstupu do knihovny.

Kategorizační schéma pro potřeby Konspektu by mohlo sloužit jako nástroj unifikovaného a standardního přístupu v této praxi, protože roz-

sah a struktura poskytovaných informací se různí; současná praxe je totiž značně nejednotná.

Knihovny s menšími fondy zpřístupňují knižní novinky/knižní přírůstky většinou pomocí základních kategorií, definovaných podle uživatelského určení a druhu doplňované literatury, např.

- Beletrie
- Naučné knihy
- Beletrie pro děti
- Naučné knihy pro děti

- nebo: Dospělé oddělení
- Dětské oddělení

V rámci těchto kategorií jsou pak jednotlivé přírůstky zpřístupněny strukturovaně podle oborů a formálních hledisek, nebo v abecedním pořadí, např. obr. 2.

Některé knihovny nabízejí nestrukturovaný seznam přírůstků za určité období, např. Ústřední knihovna Univerzity Tomáše Bati; kladem tohoto konkrétního zpřístupnění přírůstků v katalogu je přímé propojení se záznamy v databázi (obr. 3).

V některých knihovnách jsou přírůstky za určité období řazeny podle klasifikačního systému MDT, např. v Univerzitní knihovně Ostravské univerzity; jednotlivé tituly jsou i zde propojeny se záznamy v databázi (obr. 4).

Přírůstky zahraniční literatury v NK ČR nejsou z technických důvodů organizovány podle kategorizačního schématu pro potřeby Konspektu, nýbrž se používá tematické třídění pro potřeby UNESCO; odkazy z tematických skupin vedou do abecedně uspořádaného seznamu titulů získaných dokumentů, nejsou propojeny s BIB záznamy v databázi NKC (obr. 5, 6).

Novinky Moravské zemské knihovny jsou setříděny podle první úrovně schématu Konspektu, odkazy z tematických řad vedou do abecedně uspořádaného seznamu titulů získaných dokumentů, nejsou propojeny s BIB záznamy v databázi MZK (obr. 7).

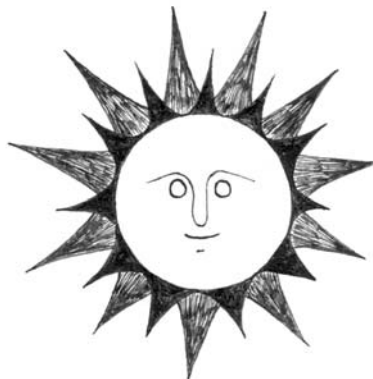
Informace o novinkách ve fondu Středočeské vědecké knihovny v Kladně je dostupná na úvodní stránce této instituce, jednotlivé tituly knižních novinek jsou řazeny abecedně a jsou propojeny s databází SVK (obr. 8).

Zdařilý způsob ve zpřístupnění knižních přírůstků zvolila Vědecká knihovna v Olomouci. Přístup k novinkám je umožněn již na úvodní stránce, používá se schéma Konspektu, jednotlivé tituly jsou propojeny s BIB záznamy v databázi (obr. 9–11).

Jak by tedy měla vypadat informace o knižních novinkách?

Praxí je ověřeno, že je žádoucí umístit přístup k informaci o knižních novinkách hned na vstupní/základní stránku instituce. Dále by bylo vhodné v seznamu knižních novinek organizovat záznamy podle schématu Konspektu: v knihovnách s menším rozsahem fondu podle základních předmětových kategorií, v knihovnách s větším rozsahem fondu podle první i druhé hierarchické úrovně, tj. předmětových kategorií a skupin Konspektu. A konečně, jednotlivé záznamy v seznamu knižních novinek by měly být propojeny se záznamy v bibliografické databázi (viz příklad Vědecké knihovny v Olomouci).

Dokončení v příštím čísle

Příběh knihy: Moderní tiskové techniky

Helena Stejskalová

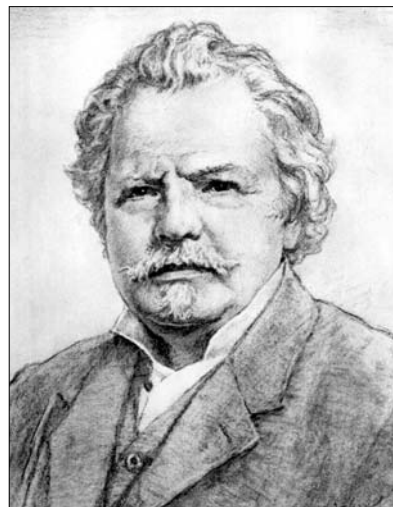
Od vynálezu knihtisku nás dělí již více než půl tisíciletí. Kdysi vývoj tisku plynul poklidně. Avšak století dvacáté v tisku a vazbě knih nenechalo kámen na kameni. Úloha knihy se zcela proměnila. Dříve byla tištěná kniha dílem zhotovovaným s velkým podílem ruční práce, zejména v oblasti knihařské, koncem 19. a v průběhu 20. století se však stala do značné míry průmyslovým výrobkem. „Kniha jakožto průmyslový výrobek“ – to zní milovníku knih na první poslech velmi nehezky. Rozhodně to ale neznamená konec knihy jako uměleckého objektu, jako nevšedního díla spojujícího umění slovesné, výtvarné a technické. Zdokonalení tiskařské techniky umožnilo výrazný růst kvality obrazu. Současné knihy se pyšní vynikajícími reprodukcemi obrazu, špatná kvalita v této oblasti je dnes spíše výjimkou, svědčící o špatné práci při přípravě podkladů a v tisku. Moderní knihařské stroje a používané materiály nabízejí nejrozmanitější varianty vazeb. Ani výtvarná podoba knih neutrpěla – samozřejmě existují knihy, jejichž grafické ztvárnění můžeme považovat za odbyté, avšak jde většinou o tituly, jejichž životnost je velmi malá. Kdybychom je nabídli za několik let, stěží ještě osloví čtenáře. Stále vznikají knihy, jejichž koncepce je velmi kvalitní – jsou pozoruhodné svým obsahem, není podceňena jejich grafická či technická stránka, neboť výtvarnou podobu připravují významní grafičtí designéři a tiskárna a knihvazárna, která je bude zpracovávat, je vybírána velice pečlivě.

V minulém čísle jsme si připomněli některé

významné Čechy, kteří výrazně přispěli k rozvoji tisku. Jejich vynálezy sice spadají do století devatenáctého, litografie dokonce do století osmnáctého, pro kontinuitu vývoje je ale krátce připomeneme.

Vývoj hlubotisku

Karel Klíč, rodák z Hostinného, vynalezl roku 1879 hlubotisk. Hlubotiskovou techniku zprvu utajoval před silnou konkurencí – mnozí se intenzivně snažili přijít na tajemství jeho tisků. Na počátku 20. století se tato technika začala

Karel Klíč (1841–1926), vynálezce hlubotisku

velmi bouřlivě rozšiřovat, dokonce se v novinovém tisku kombinovala s knihtiskem – knihtisk byl určen pro tisk textů, hlubotiskem byly tištěny obrázky. V průběhu 20. století se výrobní postup stále více zdokonaloval. Dnes již existují rotační hlubotiskové stroje, tisknouce z válce šíře 4,23 m rychlostí 17,6 metrů za sekundu. Jsou to opravdoví obři, pracující rychlostí, před níž se tají dech. Protože tisková forma je dosti drahá (používají se měděné válce), hlubotisk se vyplácí jenom při vysokých nákladech. Doménou této tiskové techniky se proto staly vysokonákladové časopisy, katalogy a obalové tiskoviny. Knihy se hlubotiskem tisknou spíše výjimečně, jde většinou o náročné umělecké publikace. Ovšem ty zpravidla nedosahují potřebné výše nákladů. Setkáte-li se tedy s publikací tištěnou hlubotiskem, patrně nebyla vydána v současnosti – dnešní náklady na knižní titul klesají.

Světlotisk – technika pro faksimilie

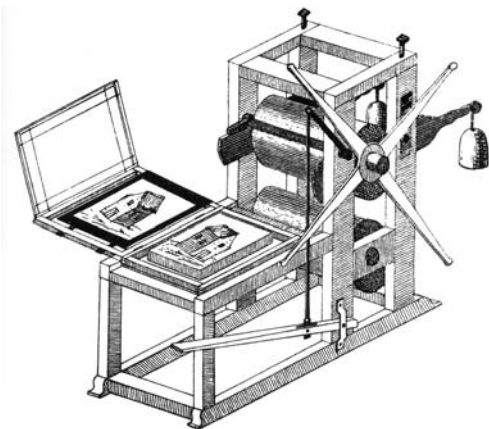
Profesor kreslení na tábořském reálném gymnáziu Jakub Husník představil roku 1868 světu další tiskovou techniku – světlotisk. Velkou předností této techniky je skutečnost, že obraz netvoří mřížka. Proto je světlotisk vhodný např. k tisku faksimilií, kde je velmi důležité zachovat jemnost kresby. Princip světlotisku spočívá v tom, že obraz je překopírován na skleněnou desku s želatinovou vrstvou a tiskne se přímo z této vrstvy. Ovšem tato technika umožňuje pouze tisk velmi malých nákladů – 500, maximálně 1000 tisků. Kvůli náročnému zhotovení tiskové formy a její malé životnosti nepronikla do tisku knih, svojí podstatou se pro ně nehodila.

*Alois Senefelder (1771–1834),
vynálezce litografie*

Objev a rozvoj litografie

Další vynález, ačkoli to jeho autor v době svého objevu jistě netušil, předznamenal vývoj polygrafie ve 20. století. Pražský rodák Alois Senefelder (pamětní desku najdeme v Praze v Rytířské ulici na budově městské tržnice) objevil roku 1796 litografii. O tento objev se zasloužila jeho dramatická tvorba. Jakožto autor divadelních her se snažil nalézt způsob, jak své divadelní kusy levněji vytisknout. Náhoda ho přivedla k objevu solenhofenského vápence, který při svých pokusech používal ke tření barev. Na kameni měl napsán mastným inkoustem seznam prádla. Senefelder pozoroval vlastnosti textu, který se zatáhl do povrchu vápence. Z kamene bylo po zaleptání kyselinou dusičnou v klovatině možno tisknout. Senefelder vydal r. 1821 v Mnichově Úplnou

*Zdokonalený Senefelderův litografický lis
– podle jeho učebnice litografie z r. 1818*

učebnici kamenotiskařství ve všech jeho odvětvích a způsobech a litografie se začala rozvíjet. Dnes jde především o uměleckou tiskovou techniku, s níž se setkáváme na výstavách grafiky či v bibliofilských publikacích. Čeští umělci jí věnovali ve své tvorbě velkou pozornost. Více než polovinu grafického díla Maxe Švabinského tvoří litografie. Vojtěch Sedláček představuje v kresbách litografickou křídou či štětcem a litografickou tuší českou krajinu a její venkovany. Jmenujme ještě alespoň Karla Svolinského a Cyrila Boudu. Navštívíme-li v Praze některou z pravidelných výstav Spolku českých umělců grafiků Hollar, setkáme s ukázkami současné umělecké litografie.

Století dvacáté – expanze ofsetu

Poslední krok, jenž litografii přetvořil v průmyslovou tiskovou techniku, učinil Kašpar Hermann, Američan českého původu, rodák z Kyn-

*Pohled do tiskárny se dvěma instalovanými stroji Heidelberg
– čtyřbarvovým a dvoubarvovým.*

šperku nad Ohří. Když roku 1905 v americkém státě Ohio začlenil při pokusech o zrychlení tisku not do knihtiskařského lisu válec potažený gumou, zkonstruoval vlastně první ofsetový tiskový stroj. Po svém návratu do Evropy podle jeho plánů postavila roku 1907 továrna ve Zweibrücke první německý ofsetový stroj nazvaný Triumpf. Úspěch Hermanna povzbudil natolik, že podal patent na stroj pro současný tisk na líc i rub na papír z kotouče. Roku 1909 postavil ve spolupráci s továrnou Albert & Co. ve Frankenthalu zdokonalený stroj pro tisk na líc i rub na archový papír pod názvem Rheingold. Jak se ale v historii různých vynálezů již mnohokrát stalo, současně s tímto objevem se o prvenství v této oblasti hlásila i americká firma Potter Printing Press Company z New Jersey, pracující podle plánů W. Rubela. Spoluprací s německou továrnou na rychlotisky Schmiere, Werner & Stein z Lipska vznikl roku

*Sazeč pracuje na fotosázecím přístroji Diatype od firmy
H. Bethold AG*

1912 stroj Rubens. Tisková forma byla plochá, přes ni přejížděl válec potažený gumou, s jehož pomocí se obraz přenášel na papír. Výkon stroje – 800 výtisků za hodinu byl sice z pohledu rychlostí dnešních tiskových strojů velice nízký, avšak byl asi o třetinu vyšší než výkon obyčejného kamenotiskového rychlolisu. Ofset se začal velmi rychle rozvíjet. Jeho princip je, stejně jako princip litografie, založen na rozdílných vlastnostech vody a mastné barvy. Místa, která tvoří tiskový obraz, přitahují barvu a odpuzují vodu, respektive vlhčící roztok, což je voda s přísadami ovlivňujícími její vlastnosti. Naopak místa netisknoucí přitahují vodu a barvu odpuzují.

Léta 1928–1936 znamenala velký rozmach v konstrukci ofsetových strojů. Jedno i vícebarvové archové stroje dosáhly v této době v tisku rychlosti až 6000 výtisků za hodinu. Konstrukce

strojů se od té doby nepřetržitě vyvíjela – ať již šlo o samotnou tiskovou jednotku, barevník – systém válců nanášejících barvu na tiskovou formu, či vlhčící jednotku. Dnes, po více než sedmdesáti letech, dosahují archové ofsetové stroje rychlostí až 18 000 výtisků za hodinu, tedy trojnásobku. Jsou také vybaveny elektronickými a automatizačními prvky, které tiskaři zjednodušují práci a zkracují čas nezbytný pro přípravu stroje k tisku. Také ofsetové kotoučové stroje se vyvíjely – dnes bez problémů dosahují rychlostí 50 000 obrátů v hodině.

Společně s rozvojem konstrukce strojů se začal podrobně zkoumat postup výroby tiskové formy, papíry, barvy, aby vše bylo možno co nejvíce zdokonalit, sladit. Tento výzkum stále pokračuje. I dnes se zkoumá vzájemné působení tiskové barvy, vlhčícího roztoku, papíru používaného pro tisk – cílem je, aby tisk byl kvalitní a při výrobě nedocházelo k problémům.

Také výroba tiskové formy se v posledních letech zcela změnila. Text a obraz se svítil na film. Následovala archová montáž, kde byly texty a obrázky nalepeny na průhlednou fólii. Později byly svíceny na film již celé zalomené stránky či dokonce celé tiskové archy. Filmy se kopírovaly na tiskovou desku ovrstvenou světlocitlivou vrstvou. I to už je dnes minulostí. Jednotlivé zlomené stránky, obsahující text i obraz, jsou pomocí počítačových programů vyřazeny a celý tiskový arch se svítí digitálně, bez použití filmu, z počítače přímo na tiskovou desku.

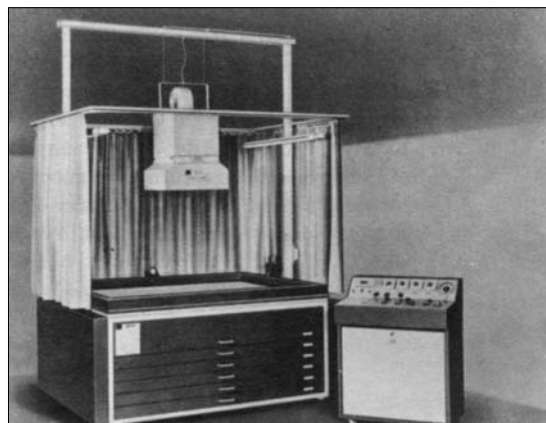
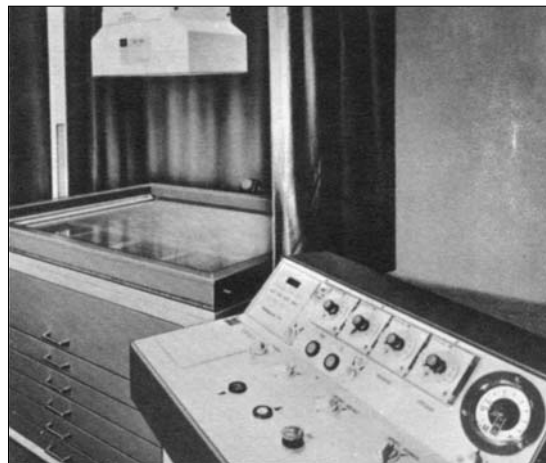
Pokrok nelze zastavit. Kdyby dnes, po stu letech, viděl Kašpar Hermann, kam až dospěla konstrukce ofsetových strojů, patrně by byl překvapen a zaskočen, co jeho objev rozpoutal.

Ofset je dnes dominantní tiskovou technikou. Rozhlédnete-li se po knihkupectvích, naprostá většina knih je tištěna ofsetem na archových strojích. Kotoučové stroje se používají spíše pro tisk novin, časopisů či letáků.

Knihtisk na ústupu

Ofset stále více a více ukrajoval knihtisku jeho tradiční pozici. Výhodou ofsetu je, že gumový válec přilne při tisku k papíru – umožní tak potisk papírů s drsnějším povrchem, na něž se knihtiskem obrázky tisknout nedaly. Odpadla také dlouhá příprava tiskové formy v tiskovém stroji. Na drsnějších papírech zasychá barva rychleji než na papírech hladkých, což přispívá ke zrychlení, a tedy i zlevnění výroby.

Vraťme se však do druhé poloviny 19. a na počátek 20. století, kdy byl knihtisk dominantní tiskovou technikou. V českých zemích tehdy vznikaly tiskárny. Nejbohatšími tiskárenskými podnikateli té doby byla rodina Haasova. Zakladatel Bohumil Haase koupil knihtiskárnu již roku 1798. V roce 1863 měla Haasova tiskárna v Anenském dvoře v Praze prostor o velikosti 6553 m², na němž bylo umístěno 54 knihtiskařských a kamenotiskařských strojů, měla vlastní mědirytce, galvanotypii, stereotypii. Aby snížili náklady na papír, zřídili si vlastní papírny ve Vraném a Sv. Kiliánu. Papírem zásobovali nejen svoji tiskárnu, ale i mnohé další. Tato tiskárna v době svého největšího rozkvětu neměla konkurenci nejen v Čechách, ale možná i v celém Rakousku. V 60. letech 19. století v souvislosti s rozvojem průmyslové výroby počet tiskáren stoupal. I společensko-politická situace u nás byla příznivější – v porovnání s rokem 1848, kdy došlo k omezení tiskových svobod, se

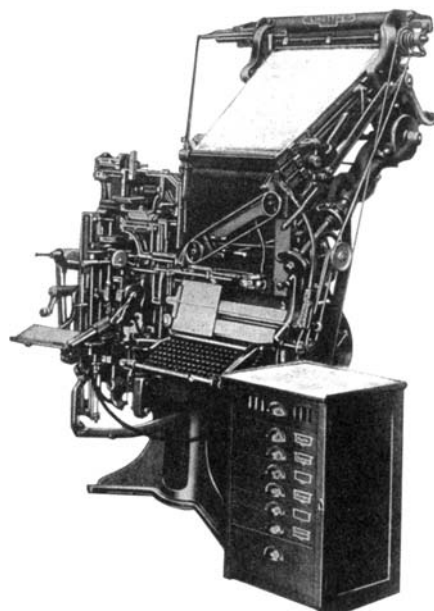

Ovládání kopírovacího automatu pro kopírování filmů na tiskovou desku a celkový pohled na kopírovací automat

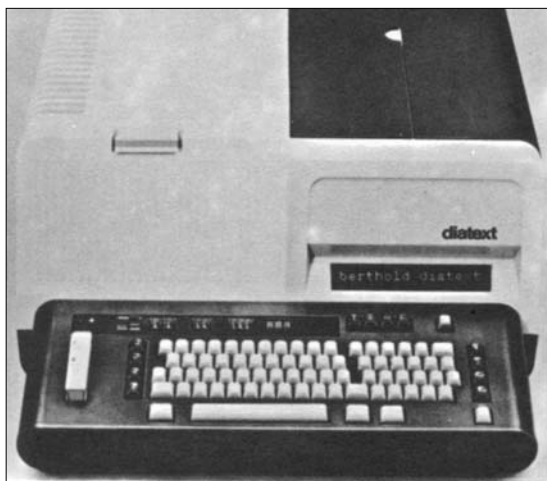
v 60. letech situace stabilizuje, dochází k určitému uvolnění. Vznikají i další tiskárny, jejichž tradice přetrvává a je dnes v odborném světě pojmem. Roku 1862 založili Julius Gréger a František Šimá-

ček nakladatelství, tiskárnu a písmolijnu – tiskárnu Dr. Eduard Grégr a syn. Podnikavý Václav Neubert získal koncesi k založení knihtiskárny roku 1877.

Začaly se objevovat rotační knihtiskové stroje, jako první se jimi vybavovaly novinové tiskárny. První tiskárnou, která u nás měla rotační stroj, byla tiskárna Místodržitelská, vydávající noviny Pražský deník, tištěný na rotačce od roku 1876. Ruční sazba již zdaleka nestačila rychlosti rotačních strojů. Rozvoj sázecích strojů by proto byl zcela logickým vývojem. Nebylo to však zdaleka tak jednoduché. Organizace pomocnictva knihtiskářů se snažila omezit zavádění sázecích strojů, díky kterému její členové přicházeli o práci. To bylo velkým problémem – na jedné straně možnost vyrábět efektivněji, na druhé straně sociální

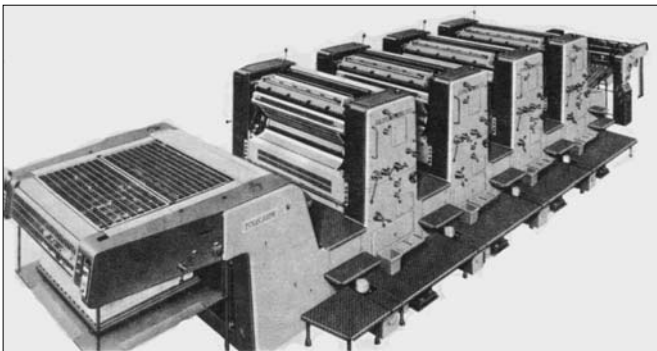
Sázecí stroj Linotype, vynálezce Ottmar Mergenthaler.

Fotosázecí přístroj Diatext firmy H. Berthold AG pro fotosazbu textu.

problémy způsobené tím, že nové stroje braly práci ručním sazečům. Jako první se sázecími stroji začaly vybavovat novinové tiskárny – první řádkový sázecí stroj Typograf začal pracovat roku 1899 v Národní Politice. Je třeba také zdůraznit, že vznikly dva typy sázecích strojů – jednopísmenové (Monotype) a řádkové (Linotype, Typograf, Intertype). Předností řádkových strojů byla vyšší rychlost, předností jednopísmenových strojů zhotovení náročné sazby.

Po vzniku samostatné Československé republiky 1918 bylo vybavení našich tiskáren většinou zahraničního původu. Zásah první světové války

Čtyřbarvý archový ofsetový stroj Planeta Variant pro oboustranný tisk. Stroje Planeta vyráběné v bývalém NDR byly v minulosti (před rokem 1989) instalovány v mnoha českých tiskárnách. Tuto továrnu převzala v roce 1990 německá společnost KBA.

do tiskařství u nás byl velký – tiskárny se nemodernizovaly, snižovala se kvalita papíru i barev, nebyli kvalifikovaní sazeči, tiskaři. To vše se projevilo snížením kvality tiskovin.

V první polovině 20. století byl knihtisk ještě v tisku knih dominantní, v průběhu druhé poloviny dvacátého století ale postupně klesal. Nezanikl však zcela. I dnes najdeme v mnoha českých tiskárnách knihtiskové stroje, i když pro tisk knih již nejsou využívány. Příklopové knihtiskové stroje (tisková forma je rovinná a tlakové těleso také) se mnohde používají pro ražbu či výsek.

Tiskárny u nás po roce 1948

Po roce 1948 došlo v souvislosti se znárodněním průmyslu také ke změnám v polygrafii u nás. Dříve existovalo mnoho soukromých podniků, které si vzájemně konkurovaly a vyráběly vše od vizitky přes knihy až po plakáty. Tyto podniky

byly znárodněny. K 1. lednu 1953 došlo k reorganizaci polygrafického průmyslu, která byla součástí celkové reorganizace československého průmyslu. Cílem této reorganizace měla být specializace jednotlivých národních podniků – jeden se specializoval na výrobu knih, druhý na výrobu pohlednic atd. Z těchto specializovaných podniků potom byly vytvářeny větší celky – k většímu závodu byly přičleňovány menší (závod 01, 02...). Cílem mělo být podle tehdejších tvrzení zefektivnění výroby. Na výrobou knih na export byl zaměřen podnik Artia.

Cesta k modernímu zpracování textu a obrazu, zavádění ofsetu

K postupnému zavádění ofsetu u nás docházelo až v 70. letech 20. století, do té doby byl stále využíván knihtisk.

Současně se zaváděním ofsetové techniky docházelo také k zavádění fotosazby v oblasti přípravy textových podkladů. Fotosazba je přenosem znaků na světlocitlivý materiál. Zavedením fotosazby bylo možno dosáhnout vyšších výkonů v oblasti sazby. Pomocí objektivů čoček bylo možno zmenšovat či zvětšovat písmo, sázet do různých tvarů (kruh, oblouk), zkreslovat obraz písmen apod. Fotosázecí stroje se postupně vyvíjely – existují čtyři generace, lišící se svými technickými možnostmi. Fotosazba se stala předstupněm dnešních DTP (Desk Top Publishing) pracovišť, které zpracovávají text rukopisu a obraz a vytvářejí konečný zloz knihy. Jejich vývoj a možnosti si blíže popíšeme v dalším díle.

Setkání odborníků pro IT v Olomouci

Jiří Spáčil

Není třeba připomínat, že knihovny už dávno nejsou jen světem papírových žádanek, tichých studoven plných bádajících vědců a skladišť napěchovaných svazky až po strop. V knihovnách se díky počítačům mnohé změnilo. Čtenáři například mohou pro přístup k rekatalogizovaným fondům využít elektronické katalogy, a to jak na čtenářských počítačích přímo v budovách knihoven, tak samozřejmě v pohodlí domova na vlastních počítačích. V knihovně se však v oblasti informačních technologií děje mnohem víc, než je na první pohled zjevné – jsou zde skenovací a digitalizační pracoviště, velká úložiště dat, místa zvaná servery s mnoha blikajícími monstry a kilometry drátů, které všechno propojují. Již dávno se tu smísili knihovníci se správci sítí, programátory, digitalizátory a jinými „zvláštními“ postavami, spravujícími, udržujícími a vyvíjejícími vše, co se v oblasti informačních technologií v knihovnách odehrává. A protože stále platí pořekadlo, že více hlav víc ví, vznikla v rámci Sdružení knihoven ČR (SDRUK) pracovní skupina Sekce pro informační technologie (<http://www.sdruk.cz/it/>). Účelem, nebo lépe řečeno posláním této sekce je sdružovat odborníky v oblasti informačních technologií z celé republiky, kteří jsou na institucionální knihovny různým způsobem napojeni, a na tomto fóru si vyměňovat své poznatky a nápady. Z tohoto důvodu se také sjeli členové sekce v únoru 2007 do Olomouce, aby zde strávili dva dny plné zajímavých a informačně hodnotných prezentací.

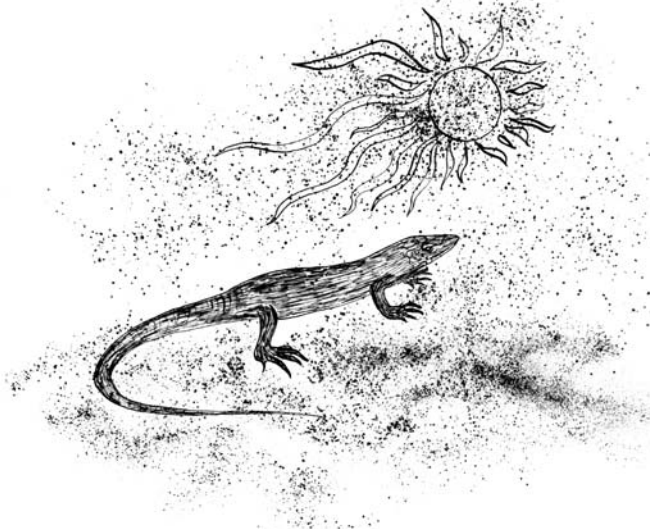
První dvě setkání sekce se konala v Havlíčkově Brodě. Třetí, prozatím poslední setkání, které se uskutečnilo v únoru tohoto roku, měla tu čest uspořádat olomoucká Vědecká knihovna (VKOL). V zasedacím sále nové budovy VKOL se sešlo téměř padesát odborníků z knihoven, vysokých škol, muzeí a soukromého sektoru. Program jednání byl rozdělen do dvou tematických okruhů: první den se jednání dotýkalo problematiky digitalizace historických a novodobých fondů, druhý den pak patřil prezentacím v oblasti knihovních portálů a statistiky. V průběhu celého programu vystoupilo 20(!) řečníků a zaznělo celkem 17 příspěvků ke stanoveným tématům.

První den se mohli posluchači dozvědět o záměrech v oblasti digitalizace v zemích EU (projekt Digital Library Initiative) a ČR (Manuscriptorium). Zazněly informace o perspektivách implementace metadatového kontejneru METS pro digitální knihovny. Zajímavé podněty přinesly prezentace Národního úložiště šedé literatury (Státní technická knihovna) nebo problematika zpřístupnění elektronických kvalifikačních prací s názvem eVŠKP (Akademie múzických umění). Zazněly informace o projektu HISPRA – Záchrana pragensijních a dalších historických dokumentů z fondu Městské knihovny v Praze a také další zajímavé údaje o postupu digitalizace dokumentů na jednotlivých pracovištích několika dalších knihoven. Stejně zajímavá byla i prezentace projektu Kramerius – aktuální možnosti a předpokládaný vývoj v roce 2007.

Druhý den pokračoval neméně podnětnými tématy. Na začátku to byla prezentace k aktuálnímu stavu a perspektivám portálu Státní technické knihovny s názvem STM (Science, Technology, Medicine). Na tuto prezentaci navazovala část, která se od ostatních lišila tématem, ale která o to více zaujala, protože se dotýká všech knihoven bez ohledu na velikost. Tímto tématem byla statistika a povinnost knihoven nově, od roku 2007, poskytovat údaje o virtuálních návštěvách svých webových stránek. K tématu proběhla živá diskuze, zejména k metodice evidování návštěv webových stránek a využívání OPACu. Výsledkem pak bylo ustanovení pracovní skupiny, která se bude problematikou zabývat detailně. V další části programu se posluchači mohli velmi podrobně dozvědět o spuštění oborových bran KIV pro oblast knihovnictví a MUS pro oblast

hudby – hudební vědy. Poslední dvě přednášky se týkaly změn a inovací v souborném katalogu SKAT a novinek v projektu WebArchiv. Detailní informace k jednotlivým prezentacím naleznete na stránce VKOL <http://www.vkol.cz/dokumnty.htm#Refer> v článku „Jednání sekce SDRUK pro IT zaměřené na oblast digitalizace a portálů 13.–14. 2. 2007“ autorů Tomáše Gece a Martina Vojnara. Prezentace samotné pak lze získat na stránce SDRUK IT <http://www.sdruk.cz/it/>. Setkání uzavřela diskuze k informacím a podnětům, které zazněly během programu, ale i k nápadům, vzešlým z debat v kuloárech.

Jako vedlejší, nicméně užitečný produkt jednání vznikla na www stránkách sekce Burza nápadů (<http://napady.sdruk.cz/>), sloužící k výměně užitečných informací a nápadů v oblasti informačních technologií a knihoven.

Čtvero ročních období – čtvero živlů – čtvero symbolů

VODA

Irena Šindlářová

Voda, jeden ze čtyř základních prazivlů, byla od pradávna předmětem uctívání a na její oslavu byly konány nejrůznější posvátné rituály. Všechny její podoby – od dešťových kapek až po moře – byly vnímány se vši důležitostí a nezbytností pro veškerý život na této planetě. Potoky, řeky a veletoky, tedy plynoucí voda, představovaly ve filozofickém smyslu již u prastarých civilizací hluboce zakořeněné přesvědčení o věčném toku všech věcí, o proměnlivosti všeho zdánlivě pevného a o dvojnásobném významu všeho zdánlivě jednoznačného. Voda jako živel je totiž právě taková. Udržuje život a zároveň ho ohrožuje, oplodňuje a živí a zároveň zaplavuje a ničí. Obzvláštní pozornost byla vždy věnována vodním pramenům. Ty byly chápány jako výtrysk z jiného světa. Představovaly počátek vzniku, zrod nového života a nositele živelné síly, která přechází do potoků a řek. Proto byly také prameny považovány za místa, kde sídlili bohové, proto zde byly stavěny svatyně, jejichž dávnou existenci dokládají nesčetné archeologické nálezy nejrůznějších votivních předmětů.

Toto dávné pohanské uctívání postupně vplynulo i do křesťanství. Ve většině životů svatých, kde se vyskytují prameny, jsou uchovány zlomky pohanských kultovních obřadů. Mnoho poutních svatyní bylo postaveno nad pramenem nebo studnou se zázračnou vodou. Tato poutní místa jsou nejčastěji mariánská, zázračné prameny spojené s Pannou Marií jsou u nás častým mystickým feno-

ménem. Většinou se nacházejí v jeskyňce nebo ve skále. Toto spojení navazuje na prastarou tradici z doby pohanských kultů, kdy byla uctívána Veliká Matka v podobě hory či kamene. Tato Veliká Bohyně, Matka Všemohára se vyskytuje ve všech dávných kulturách. Ze starého Egypta pochází záznam na papyru, v jehož úryvku se praví: „Dojdi ke své Matce, aby ti dala tekutinu „ahut“, aby ses umyl v této vodě své Matky!“ Tato tekutina znamenala vodu nesmrtelnosti a očistění. Voda, nikoliv hmotná, nýbrž duchovní, je základním elementem veškerých ženských božstev, např. římské bohyně Venuše, bohyně Pallas Athéna nese přídomek Tritogeneia – tedy zrozená z vody, a tak by bylo možné uvést ještě jiné příklady, které potvrzují prastarou mystickou pravdu, že hlavním aspektem Nebeské Matky byl vodní živel. V mystice má voda velkou důležitost – jako symbol duše, rovněž tak v alchymii jako voda filozofů, mudrců, jako druhá univerzální substance.

Původní pravlastí Slovanů byly močálovité krajiny, protkané vodními toky, proto bylo uctívání vodního elementu u slovanských národů velmi rozšířeno. Už Prokopius ve svém díle podává svědectví o kultu vodních duchů a uctívání veškerého vodstva spolu s jeho personifikací a oduševněním. Mnohá jezera byla posvátná a sloužila jako orákula, rovněž tak studánky, prameny a řeky byly součástí těch nejstarších kultů a mystérií. Voda byla hodna darů a obětí a naopak sama dary poskytovala.

U Keltů stála voda spolu s ohněm nejvýše na žebříčku jejich hodnot. Byla vnímána jako obranná i ničivá síla a také jako symbol věčného toku a proměn všech věcí a událostí tohoto světa. Zároveň byl vodní živel pokládán za přímého nositele života, nabíjeného kosmickým ohněm ze Slunce. Keltská filozofie říkala, že voda je „všude a nikde a lidé žijí uprostřed“. Druidové tvrdili, že jednou nastane doba, v níž voda a oheň převládne. Rituální očisty představovaly ozdravný kontakt s božskými silami a všechny vodní zdroje byly považovány za silná kultovní místa.

Nebyla však oslavována pouze voda zemská, ale i voda nebeská. Rituály přivolávání deště jsou známy po celém světě, a to nejen mezi obyvateli vyprahlých končin, ale i v krajinách evropských. Například v Rusku probíhal tento rituál tak, že ve starém posvátném háji se vyšplhali tři muži na jedle, jeden z nich bušil kladivem na kotlík nebo malý soudek a napodoboval hrom. Druhý muž tloukl o sebe dvěma kusy hořícího dřeva, aby léta-ly jiskry, a napodoboval tak blýskání. Třetí muž, nazývaný „přivolávač deště“, měl svazek proutků, kterými vířil ve velké nádobě hladinu vody a rozléval ji na všechny světové strany. Řekové z Thesálie a Makedonie zachovávali až do nedávné doby zvyk posílat v období sucha na obchůzku ke všem studnám a pramenům ve svém okolí dětská procesí. V čele kráčela dívka, ozdobená květy, kterou její družky při každé zastávce polévaly vodou a vzývaly ve svých písních dešť. Často se připisovala magická schopnost přivolávat dešť i kamenům. Například za římskými branami, nedaleko Martova chrámu, ležel uctíváný kámen, známý jako Lapis Manalis, deštný kámen, který hlavní římstí kněží přenášeli v období sucha ve slavnostním průvodu do města,

aby pomocí kamene a rituálů vyprosili nebeskou vláhu. Rozšířeným pohanským zvykem bylo i rituální polévání dešťových kamenů vodou (byl to zejména křišťál, avanturin nebo ametyst). Tento obřad se odehrával na posvátných místech, k nimž se v průběhu přivolávání deště nesměl přiblížit žádný laik. Později byly tyto pohanské zvyklosti praktikovány i v křesťanském světě. S úmyslem přivolat dešť byly kropeny kříže a do vody byly namáčeny sochy světců.

Z těchto dřívějších zvyků, vázaných ke kultu vody, mnohé přetrvávají dodnes, jako například tradice jarního otevírání studánek. Ještě nedávno v mnoha obcích chodili lidé po velikonočních svátcích čistit místní studánky, kde dívky vybíraly spadané listy a celé okolí čistě upravily. Přitom se zpívaly prosebné písně k Bohu, aby seslal vláhu probouzející se přírodě a dbal na čistotu vody ve studánce. V dnešní době se lidé k těmto tradicím vracejí, a tak mnohá lesní studánka začíná opět zářit jako blankytné lesní oko.

Voda byla také neodmyslitelnou součástí nej-
různějších magických rituálů. Tzv. vodní magie se prolínala mnohou činnostmi běžného života našich předků. Známým pojmem je voda „živá“ a voda „mrtvá“. V lidové tradici byla za vodu „mrtvou“ považována voda, již byl omyt nebožtík, nebo voda ze studánek, které byly pokryty vrstvou zetlelého listí a nacházely se na místech, k nimž neměly přístup sluneční paprsky. Těto vodě byly přičítána velká moc, v lidovém léčitelství údajně pomáhala při léčení padoucnice a navracela k životu při bezvědomí, muselo se však užít jen pár kapek, protože při větším množství by její účinek byl negativní. Bylo zvykem vylévat vodu po omytí zemřelého do předem vykopané jámy, na kameny nebo skálu.

Říkalo se, že dokonce ocelové zbraně, kalené v této vodě, měly horší účinek, než kdyby měly ostří napuštěno jedem. Oproti tomu voda „živá“ má vždy pozitivní zázračnou a léčivou moc. Těmito schopnostmi byla obdařena po omytí novorozence, kdy část vody byla vylita ke stromu, jehož se dítě stávalo na celý svůj život pokrevním bratrem. Takto získaná „živá“ voda byla potom uchovávána v lahvičkách, aby v případě nemoci či zranění mohla být použita. Tyto lidové zvyky však mají i své hlubší opodstatnění. Voda je skutečně skvělým nositelem vložených informací a lze ji, jak bylo i prokázáno, nabít silnou energií.

Žádnému z ostatních živlů nebylo dáno tolik roztodivných přízvisek jako vodě. Kromě zmíněné vody živé a mrtvé je známa voda zpátková, trojhраниčná, ostrá, střelná, rosná, nepočatá, očištná, věštebná, svěcená a mnohé další. Zpátková voda byla nabírána v řekách proti proudu a zvláště o úplňku měla silnou magickou moc. Trojhраниčná byla nabírána v místech, kde se stékaly tři prameny, a dělo se tak před východem slunce za dodržení naprostého ticha. Ostrá voda se nabírala z potoka, na jehož dno se zabodl nůž nebo jiný ostrý předmět, musela být nabírána ve dnech přibývajícího Měsíce a potom byla užívána při broušení seker. Střelná voda se čerpala ze studánky, do jejíž hladiny vystřelil někdo z pušky, a tato voda údajně po vypití postavila na nohy i chromého. Rosná voda byla sbírána před úsvitem z lístků keřů,

Voda

stromů a trav setřásáním na čistý bílý šátek, který byl přikládán na tělo nemocného, nebo se potom vyždímal do nádoby s mlékem při dojení dobytka. Tato rosa měla svou kouzelnou moc podle toho,

z jaké rostliny pocházela, a nejsilněji působila ta, která byla nasbírána na Zelený čtvrtek nebo na svátek sv. Jana Křtitele. Nepočatou vodu chodily obvykle nabírat svobodné dívky, omývaly si jí obličej, aby byly krásné a udržely si tak lásku svých mládců. Po cestě k prameni se nesměly ohlédnout a nesměly zaslechnout ptačí křik.

Koupele v očištné vodě byly prováděny zvláště o významných svátcích, jako např. o Velkém pátku, kdy otcové vzbudili před úsvitem ostatní členy své rodiny, aby se společně odebrali do zahrady, kde, svlečení do půli těla, se omyli studenou vodou a pomodlili za očistu těla i duše. Také na sv. Jana Křtitele bylo zvykem před východem slunce smývat v proudících řekách ze sebe veškeré špatnosti a přijímat léčivou energii vodního živlu.

Důležitou součástí lidových tradic bylo i používání vody pro věštění a rituální magii. To bylo praktikováno převážně v čase vánočním, kdy svobodné dívky chodily k vodě, aby dírou v prosekaném ledu na vodní hladině spatřily svou budoucnost, nebo celé rodiny pozorovaly v míse s vodou plovoucí lodičky z ořechových skořápek, aby jim ukázaly osudová znamení, či vlévaly do vody žhavé olovo, z jehož vzniklých tvarů věštily svou budoucnost. Těchto zvyků a rituálů bylo nepřeberné množství, voda určená k těmto praktikám zvyšovala své magické působení tehdy, byla-li ponechána přes noc pod širým nebem, aby do ní napadaly tzv. nebeské jiskry. Lidé také chodili vodu takzvaně „krmit“, házeli do ní různé potraviny, převážně chléb a med.

Voda, svěcená křesťanským knězem v kostele, byla velmi posvátná, v katolických rodinách ji lidé uchovávali v určených nádobách a kropenkách. Přinášeli si ji z kostela především o svátku Tří

králů a v průběhu roku pro ni nacházeli nejrůznější způsoby využití. Sloužila při zažehnavání chorob, neštěstí, pomáhala i proti nemocem dobytka a zvýšení úrodnosti půdy, odháněla zlé mocnosti, chránila dům a jeho obyvatele a nesměla chybět v žádné studni, aby se její voda nekalila a přinášela zdraví. Tato magická síla svěcené vody je zmiňována i v mnoha pohádkách a pověstech, v nichž je spolehlivou zbraní v boji proti nečistým silám.

Do veškeré kultury lidstva se promítají mýty a legendy o vodě, o jejich božstvech i prazvláštních tvorech v ní žijících. Také v lidové poezii, písních a příslovích není snad žádný jiný ze živlů tak bohatě zastoupen, voda je tu spojována především s láskou, plynoucím časem, věčnou touhou, pomíjivostí i nadějí. Lidský život nevane jako vítr, nehoří jako oheň, nesetrvává jako země, ale plyne jako voda. Od pramene k ústí lemuje jeho břehy lidé, krajiny, události, příběhy, lásky i nenávisti, smutky i radosti. Ze všech živlů je člověku voda nejbližší, proto také lidé nejvíce rozumí jejím vlastnostem. Voda je v nás obsažena fyzicky, a je-li přítomna i duchovně, obdarovává lidského jedince citovostí, mravní silou, vnímavostí a schopností vnímat jemné a tajemné souvislosti tohoto světa.

Jedno staré proroctví říká: „Až jednou přijde doba, v níž lidé přestanou vodu uctívat a chovat se k ní tak, jak to vyžaduje její přirozenost, voda se promění v nebezpečný živel a v její hluboké podstatě zmizí mnohé a mnozí...“

Voda ve všech svých skupenstvích zastává jednu z nejdůležitějších rolí v existenci této planety a je dárkyní i udržovatelkou veškerého života na ní, proto je třeba ji chránit a citlivě respektovat její přírodní zákony tak, aby výše uvedené proroctví nebylo nikdy naplněno.

Paměť krajiny

Jak číst v krajině a stát se poutníkem

Ján Kadlec

*Lidé přicházejí a odcházejí
jako vlny na moři.*

(Seattle, indiánský náčelník, 1855)

Chceme-li poznat krajinu, jež nám byla dána, musíme si uvědomit, že jsme s ní propojeni přímo geneticky. Tak jako země po tisíce let utvářela Pygmeje žijící v pralesích Konga nebo Eskymáky na severu, tak evropská krajina měnila nás. Jsme produktem severního mírného pásma, v němž se pravidelně střídají roční období. Naše klima, naše země, v níž jsme se narodili a vyrostli, je obdobou mateřského klína, který nám dává pocit jistoty a důvěry. Indiánský náčelník Seattle říká, že „oni milovali tuto zem, jako novorozené miluje tlukot srdce své matky“. Krajinu vlastního dětství milujeme a vzpomínáme na ni po celý život. Známe však naši zem? Umíme číst ve vráskách našeho kraje jako ve tváři našich prarodičů? Není snadné dostat se pod povrch země, pod povrch věcí a nalézat příběhy zde ukryté. Inspirací mého hledání paměti krajiny byli Václav Cílek, náčelník Seattle, Henry David Thoreau, Adalbert Stifter a další, kteří mě doprovázeli na cestách moravskou krajinou.

Paměť krajiny je vždy spojena s člověkem. Lze si představit země, do nichž noha člověka dosud nevstoupila. Naše krajina je však ovlivňována lidmi od jejich příchodu na Moravu. Předmostí u Přerova i jeskyně v Mladči nám dávají důkazy

o osídlení Hornomoravského úvalu již pravěkými lovci mamutů. Z této doby také pochází kresba ženy na mamutím klu, vykopaná v roce 1965 v Předmostí. Změny v chápání krajiny probíhaly v průběhu věků od přírodních národů až k dnešnímu člověku. Tyto změny probíhají i dnes, během jednoho lidského života. Čas v krajině však má také jiné rozměry a paměť geologická počítá spíše s miliony let.

Zkušenosti z poznávání krajiny střední Moravy jsem získával po celý život. Vlastní pohled na téma paměti krajiny je ovlivněn subjektivními osudy a osobní účastí, vytvářením vzájemného vztahu mezi mnou a zemí. Moje dětství se odehrávalo v tajemné přírodě jesenických hor, na Sovinecku, kde krajina v padesátých letech dvacátého století prožívala poslední období před kolektivizací. Krajem ještě procházela procesí poutníků, vztah sedláka a země byl především poznamenán těžkou dřinou a byl prokládán modlitbami za dobrou úrodu. Avšak až po prožití kritického životního období se můj pohled na krajinu dětství začal prohlubovat. Octne-li se člověk na křižovatce blízko smrti, může být vliv přírody na smysly a city silnější a nastoupí zase cesta vzhůru.

Podle **definice krajiny** je to kus země, region, který má okraj. Je to jedna malá část zeměkoule, dlouhodobě ovlivněná kulturními vlivy. Charakter krajiny, její reliéf vytvářejí geologické procesy, které také víceméně určily její tvar a velikost. Hranice krajiny jsou většinou určeny zeměpisně, tvoří je hřebeny hor, výrazné předěly, toky řek, ale mohou to být i hranice administrativní – panství, okres, sdružení obcí, dříve tu byly také hranice národnostní. Máme také kraje pojmenované po spisovatelích – Jiráskův kraj, kraj bratří Čapků.

Číst v krajině můžeme podobně jako v jiných pramenech uchovávajících minulost. Paměť krajiny uchovanou v písemných pramenech a dokumentech v archívech, knihovnách a muzeích můžeme doplnit přímo v terénu ukázkami působení člověka. Číst však můžeme také texty přímo napsané na podstavcích soch a křížů, můžeme číst jména padlých na pomnicích, jména zemřelých na hřbitovech. My si však zkusíme říci, jak lze číst krajinu při chůzi po jejím povrchu.

Básník a spisovatel Jan Čep, který pocházel z Myslechovic u Litovle, ve svém díle Polní tráva říká: *„Kraj je především stvořen z toho, co v něm prožili lidé, kteří v něm bydlí. Tento kraj, na první pohled strážlivý a plochý, je zbrzděn výmoly tajemného příboje a jeho obyvatelé jsou krutě otloukáni jeho nárazy“*. Umělci, hudebníci, sochaři, malíři jsou ti, kteří krajinu zdobili, doplňovali a ti, kteří ji viděli a slyšeli a dokázali své dojmy předat. Romantický básník Karel Hynek Mácha chodil velmi rád po Čechách pěšky. Všiml si nejen přírody, ale velmi ho zajímala i historie kraje, jímž procházel. O svém vidění říká: *„Každá krajina, poněkud-li jen nějakého poetického rázu do sebe má, veškeré tajné kouzlo individuálnosti chová“*.

Archeologie nám dává velké množství informací o tom, co se skrývá pod povrchem. Je to však jen zlomek toho, co krajina opravdu ukrývá. Že není problém najít na polích okolo Olomouce pravěkou keramiku, se můžeme přesvědčit, je-li příznivá doba a víme-li, kde hledat.

Povrchový průzkum krajiny. Původní tvar terénu naší země byl kdysi mnohem pestřejší. Působily vlivy eroze, činnost vody i větru, v krajině bylo množství skalisek. Pole však byla po tisíce let kultivována. Kameny byly odnášeny, skalky vytěženy

a plochy byly zarovnávané pravidelnou orbou. V druhé polovině dvacátého století nastoupila těžká technika, hluboká orba, která ničí mělké podpovrchové nálezy. Chceme-li poznat místa s pozůstatky činnosti člověka v hanácké rovině, můžeme na jaře pozorovat změny v zabarvení a velikosti obilí. Říká se tomu růstové příznaky. Tam, kde byla pravěká sídliště, hroby nebo jiná činnost lidí, dostává se do prohlubní takto vzniklých časem více humusu než na jinak nezměněném povrchu. Více humusu znamená více výživy rostlinám, a ty nám svým nápadným vzrůstem signalizují možnost nálezu. Také staré ovocné stromy v krajině mohou být pozůstatkem dřívějšího osídlení. To můžeme poznat na místech zaniklých vesnic v pohraničí. V lese mohou být dokladem zaniklých středověkých osad meze, příkopy, hranice plužin nebo vyvýšená místa domů dávného osídlení. Jdeme-li v lese mimo cesty, je k tomu potřeba orientační smysl, případně kvalitní podrobné mapy. Les uchovává více dokladů činnosti člověka, protože tato území nebyla opakovaně orána pluhem a tak zarovnávana.

Mapy, pomístní jména. Staré mapy nám mohou podat obraz země před průmyslovou revolucí, velkými dopravními stavbami, scelováním a kolektivizací. Tehdy ještě byla krajina protkána stovkami polních cest, stezek a pěšin. Meze oddělovaly pole jednotlivců, byly hranicemi obcí i panství. Tento obraz nám podávají mapy josefinského vojenského mapování z druhé poloviny 18. století a indikační skici z roku 1834 – mapy katastrů všech obcí, jež jsou uloženy v Moravském zemském archivu v Brně. Posloužit však mohou také staré speciálky z antikvariátů. Dnes již také není problém sehnat nové podrobné turistické mapy.

Legends, pověsti a pohádky nám podávají obraz života na Moravě v minulosti a přibližují nám konkrétní místa v krajině. Jsou to zvláště hrady, zámky, tvrze a jejich zříceniny. Někdy to však mohou být samoty, zvláště mlýny, formanské hospody nebo zvláštní útvary v krajině. Množství místních pověstí nám může signalizovat zapomenutá místa a dávné příběhy, jež se zde odehrály. Některé z nich se potvrzují, často můžeme některé z nich dokonce přesně lokalizovat. V krajině vznikají také nové legendy a jsou dokladem květnaté fantazie lidí. Nejvíce fantazie mají děti a ty často vidí více než my. Jiné bytosti, jako jsou elementálové, víly, skřítky, trpaslíci, vodníci, čerti, bludičky a duchové, zaplňují hlavně zapomenuté kouty území. Dobří i zlí duchové byli součástí života našich předků. Ti jim přinášeli oběti a někdy se tak jejich uctívání propojilo s uctíváním místa.

Posvátná místa v krajině. Úcta ke krajině byla znát v počínání předků od pradávna. Byly uctívány vrcholky hor, osamělé skály, posvátné háje, výrazné stromy, prameny řek i malé studánky. Pravěký člověk vnímal zemi jako živého tvora a vnímal citlivá místa na ní. Tato sakrálnost, posvěcená místa, energetická místa a zlomy, siločáry, to vše mělo značný význam pro jejich duchovní život. Síla duchovních míst přetrvala a proměňovala se. Dnes ji můžeme vnímat u oltáře v poutních kostelech, kde odezněly statisíce motliteb.

Jdeme-li do krajiny, měla by nás zajímat její struktura, členění, body důležité pro orientaci v krajině a také její horizonty. Jak vlastně vypadají paměťové stopy v krajině?

Drobné památky v krajině. Naše krajina v okolí Olomouce je poseta kostely, kaplemi, božími mukami, kříži a sochami svatých. Je to připomínka

lidové zbožnosti, jež v některých obcích přetrvala do dneška. K nim se hlavně ve dvacátém století přidaly pomníky a pamětní desky. Kdysi jim předcházely smírčí kameny, obětiště, totemy, posvátné háje, uctívané stromy, Tato místa ukrývají příběhy konkrétních lidí, často jsou to tragické události.

Studánky a prameny. Úcta k čisté pramenité vodě pochází z dávných dob. Již od raného křesťanství byla úcta k posvátným pramenům přebírána křesťanskou církví. Dodnes se v krajině setkáváme s prameny a kapličkami s léčivou tradicí, s místy označovanými za místa zázračná. Také většina poutních míst bývá spojena se zázračným pramenem, který navracel zdraví poutníkům.

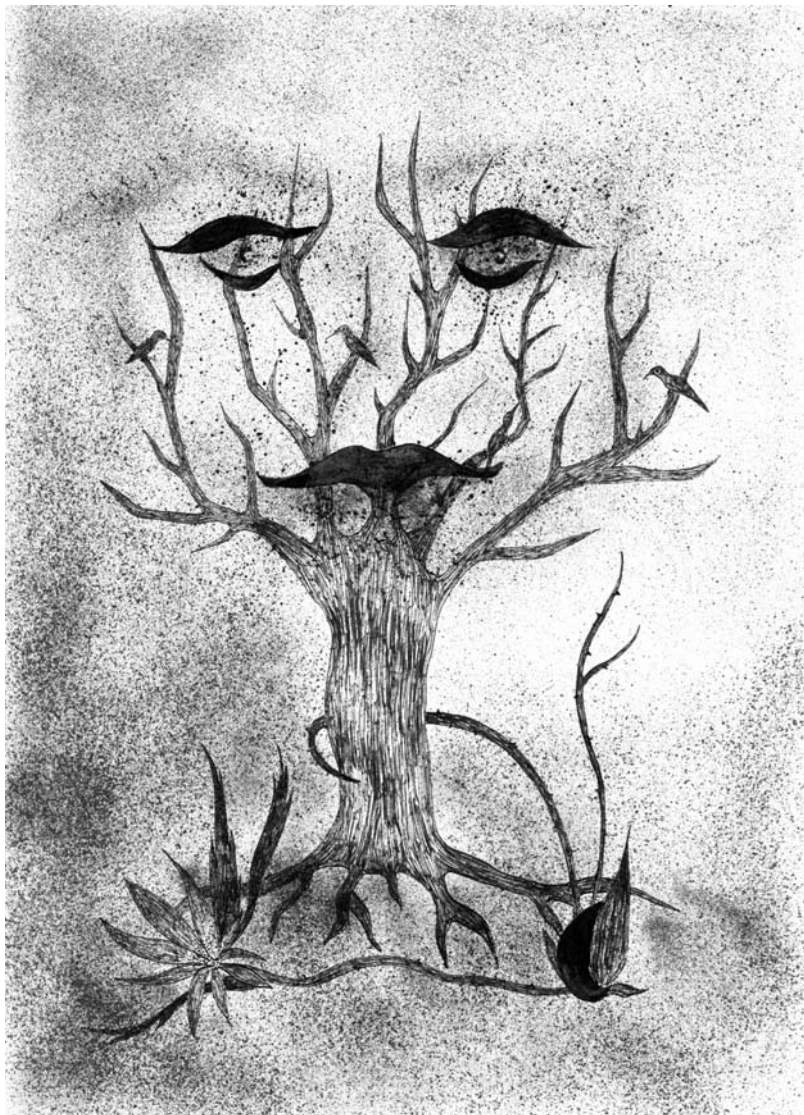
Staré cesty, úvozy, sítě, komunikace člověka. V krajině můžeme vidět pozůstatky starých komunikací. Byly to dálkové i regionální trasy propojující jednotlivá sídla. Staré cesty, mosty a brody jsou také dokladem dálkového obchodu. Po scelování pozemků počátkem 20. století a rozorávání mezí v padesátých letech zmizela většina polních cest. Kdysi měl každý sedlák svoji cestu na pole. Množství cest také spojovalo nejkratším směrem sousední obce.

Lomy, hliníky. Země byla odedávna zdrojem surovin a stavebního materiálu. V blízkosti každé vesnice můžeme pozorovat reliéfní změny. Jsou to pozůstatky těžby cihlářských hlín nebo malé lomy po těžbě stavebního kamene. Vesničané si stavěli své domy z dostupného materiálu. Až do poloviny 19. století byla většina venkovských domů stavěných ze dřeva nebo nepálených cihel. Jen významnější stavby jako kostely, zámky, panské dvory, radnice a fary se stavěly z kamene nebo z cihel. V polovině 19. století se začalo na vesnicích hromadně stavět z pálených cihel.

Systém hodnot v životě člověka se odráží i na jeho projevech v krajině. Po návštěvě místního hřbitova poznáte, jak si místní lidé váží tradice, památky předků. Polský křesťanský filosof Joseph Maria Bocheński říká: „*To, o co bychom měli v tomto životě pro svého ducha nejvíce stát, je světlo, jasné chápání hodnot a síla je uskutečňovat*“.

Pěší chůze nás zavede mezi vesnickou zástavbu, nohy nás donesou i do polí a lesního porostu v okolí města Olomouce. V příštích pokračováních bych čtenáře rád zavedl do regionů, které jsem důvěrně poznal při pátrání po drobných památkách v obcích olomouckého okresu a na území bývalého sovineckého panství.

Dotek chodidla, otevřené oči a uši připravené vnímat zpěv země nám pomohou stát se poutníky. Umožní nám vnímat zpěv země, poznávat skryté síly a symboly, pochopit myšlení našich předků, kteří krajinu s láskou po tisíce let utvářeli. Láska k zemi je trvalá lidská hodnota, která nás provází od věků.

Paměť krajiny

FEJETON

Olomouc = valašský tenis

Roman Ludva

Pokud vám tato rovnice přijde jako čirý projev idiocie, ani se příliš nedivím. Domnívám se ovšem, že váš pocit je vyvolaný především nedostatkem informací. Zkrátka a dobře znáte výsledný tvar, aniž byste věděli, jak jsem k němu dospěl. Ne, není třeba se obávat matematické osvěty, matematika je tu pouze tichou pomůckou, sloužící přehlednosti, kterou završí pádný výsledek. Řeč bude o patriotismu a já jsem zářným dokladem toho, že mluví-li se o něčem tak vzácném, co prý navíc nám Čechům není příliš vlastní, je nutno pečlivě vážit slova. Čili proč si nevypůjčit nesmlouvavou formu matematiky.

Jako každý v této zemi sleduji už řadu týdnů krasobruslařské figury politiků, kteří na ledové ploše parlamentu, jíž dávno chybí průzračnost, strkají sem a tam prezidentský stolec. Zprvu jsem tomu věnoval patřičnou pozornost, která aktu náleží. Teď už jen s ironickým úsměškem čekám, jaké tři kousky nám ti hoší a děvčata vysadí příště na konferenční stolec za pár šupů, v nějž se stolec kandidátský mezitím proměnil, a budou si je mezi sebou posílat po velmi nekvalitním ledě, jak by řekl Robert Záruba, tak dlouho, až ti nešťastníci zas všichni popadají. Ještě že se nejedou samostatné nájezdy. A pak mi to došlo. Rozčilovat se nad tou cháskou jistě můžeme, nic jiného si ostatně nezaslouží, ale jelikož jde o reprezentaci téhle země, čili minimálně do jisté míry o patriotismus, neškodilo by začít u sebe. Zatímco možným kandidátem na sklouznutí se

nedávno stal český slavík, tak než to Karel vezme, já se do toho pustím.

Před časem se mě ptali v jednom televizním pořadu, jaký je můj vztah k Olomouci, k městu, v němž jsem se nenarodil, ale prožil jsem tu většinu svého života. Začal jsem vskutku od Adama, velmi poctivě a upřímně, nic jsem nevynechal včetně toho, že nejvřelejší vztah k městu jsem měl mezi šestnáctým a osmnáctým rokem, to už je dávno. Dnes tu mám rodinu, rodiče, hrstku přátel, metráky známých, a vztah k žírné Hané chybí. Po odvysílání pořadu jsem byl na běžné návštěvě u rodičů – štrúdl, kofola, nedělní odpoledne jevílo se býti jako vystřižené – maminka Valaška, otec Hanák, kombinace smrtonosná. Sedím u stolu, prostřeného sněhobílým ubrusem, řeč vážne, štrúdl a kofola jsou podávány s nezvyklou váhavostí.

„Tak jsem viděla ten pořad,“ pokývala maminka hlavou, což připomnělo gesto sedláka, jehož jediný syn zběhl z kněžských studií.

„Aha,“ to jsem se ještě cpal ostošest.

„Jak tohle můžeš říct, Romane?“

„Co jako?“

„Vždyť tady žiješ odmalička!“

„Ale mami.“ Rozinky ve štrúdlu mi zhořkly. Pokusil jsem se ovšem o upřímný, leč v dané situaci chabý obranný manévr. „Víš přece, že Valaško mám raději, ty kopce, tvrdej kraj...“

„Kdybys radši nevykládal. Tāta, ten od toho úplně zhnuseně odešel.“

Snažil jsem se vysvětlit, že z mého dlouhého povídání celkem pochopitelně nechali jen závěr, v němž logicky shrnuji, co jsem řekl předtím. Ale je to tak. Můj vztah k Olomouci ovšem není přezíravý, jenom vlašný, na tom přece není nic zlého.

„Fakt to otce tak naštvalo?“ ujišťoval jsem se nejistě.

„No odešel od toho, to ti říkám! Však táta ti poví svoje,“ přikyvovala neoblomně. „Ještě ti přikrojím a dolej si kofoly.“

Cestou z návštěvy jsem si rozmrzele rekapituloval svůj televizní výkon. Mluvil jsem přece o krásném dětství, o které se zasloužili starostliví a spořiví rodiče, kteří mi ovšem věnovali právě takovou péči, jež není obtížná a nepřibouchne dveře dobrodružství. Nemusel jsem odmalička chodit na pozoun, balet či franštinu, měl jsem řůdu času na fotbal a hokeje u baráku, my hoši, co jsme spolu chodili (díky, Karle Poláčku), mohli jsme vést nesmiřitelné řeže v gigantických výkopech panelového sídliště, jež vyrůstalo nedaleko, pak v nich rozdělávat bratrské ohně a vařit polívku. Jedinou povinností bylo mít všechno do školy a přijít domů včas, že byl člověk jako čuně, se mu odpustilo pár pohlavky. A zítra nanovo. O nedělích se chodívalo na povinné procházky s rodiči, což mělo svoje výrazné limity, jejichž půvab člověk vidí až dnes. Byl jsem nucen se nasoukat do tvrdového kostýmu, a jelikož kalhoty hryzaly příšerně, bral jsem si pod ně dětské punčocháče i v teplých měsících, tedy pokud jsem maminkou nebyl odhalen. U Drápala se jedla zmrzlina z ocelových pohárů a mně bylo v punčocháčích příšerné vedro. Venku maminka s nemilosrdnou samozřejmostí naslinila kapesník a utírala stopy po vanilkové, což jsem pochopitelně nenáviděl a svým dcerám jsem to o mnoho let později s gustem dělal taky, abych jim jako rodič něco předal. To už mluvím o době, kdy se mi vztah k Olomouci ztenčil na lásku ke dvěma

místům: tenisovým dvorcům u rozária, kde kraluje správce pan Vavrda, a k hospodě U Kohouta, kde čarují Petr s Toníkem. Zatímco na dvorcích vášnivě odpočívám při hře, jež tu a tam tenis připomíná, a coby divák navrch obdivuji bekhendový topspin jednoruč Milana Brady, jednoho z mála rekreačních hráčů, který ho ovládá, tak v hospodě U Kohouta tlachám u piva nesmysly a užívám si valašského gulášku (kuřecí maso, fazole, slanina) nebo valašského ragú. Slivovice není sice valašská, nýbrž někde od Zábřehu, což se jí ovšem odpouští, poněvadž je dobrá. No mohu já za to, že mám rád kopce okolo Velkých Karlovic? Když jsem byl nedávno ve (na) Vsetíně na hokeji a naši hoši spolu se soupeřícím mužstvem vyjeli na led a celé auditorium zimního stadionu Na Lapači vstalo a spustilo: „Povstaňte, Valaši, bitva začíná / nad námi zavlaje prapor Vsetína.“, neskrýval jsem bojovné dojetí. Z ostychu jsem nezpíval s sebou, přece jen jsem Valášek poloviční a papundeklový. Ale postavil jsem se. No řekněte, není tohle patriotismus? Připouštím, že poněkud komplikovaný, olomoucký, pokud vůbec, tak nepřímý, zprostředkovaný tenisovými dvorci, valašskými dobrotami od Kohouta a valašskými kopci, kam se dá dostat z Olomouce autem za půldruhé hodinky. Ale je! Jak je zřejmé, rovnici Olomouc = Tenis + Valašsko jsem si dovolil pro větší souladnost nepatrně upravit. Ale ať je to jak chce, kam se na mě hrabou naši volení správci nekvalitní ledové plochy! Já mohu mít svědomí čisté.

Hlubavější čtenář si jistě povšiml, takže jen pro pořádek. Obě strany výsledné rovnice je možné směle rozšířit Karlem Gottem.

Vincenc Priessnitz, světový přírodní léčitel

Štěpán Kohout

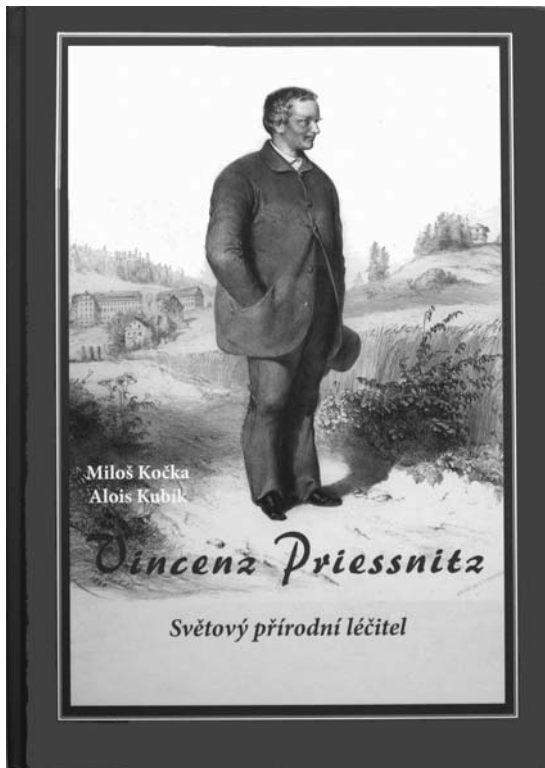
Čtveřice základních elementů, z nichž je složena Země – člověka nevyjímaje – dává též prostředky k nabytí ztracené vzájemné rovnováhy svých prvků. O ně se opírá řada postupů přírodní léčby. Vzduch nám prospívá nejen v klimatických lázních, nýbrž i při rekreačním sportu a turistice. Země dává nesčetné léčivé byliny a minerály. Ohnivě Slunce zahřívá chřadnoucí těla, povzbuzuje mysl a ničí chorobné zárodky, oheň i v nejužším smyslu užívají Číňané k takzvanému „požehování“ citlivých bodů na těle, oheň sloužil jako očista od nákazy, a v časech morních plála na ulicích měst velká ohniště nejen stravující věci z domů zemřelých, nýbrž i spalující vysokými plameny zákeřná miasmata, proudící vzduchem.

Tak i poslední z prvků, voda, pomáhá nabytí ztracené zdraví. Léčba vodou má dlouhou tradici, která rozkošatěla do nespočtu velkých větví i malých větévek. Již čtyři tisíce let před Švejkem užívali dobrodiní klystýru staří Egypťané. Řekové šli na to z opačného konce: Hippokratés a Asklépiadés doporučují pití vody, koupele a polévání. Římané stavěli všude lázeňské budovy a navštěvovali oblíbené letovisko Baiae v neapolské zátocce, kde ve stínu Vesuvu upíjeli vodu teplých sirnatých pramenů a koupali se v ní. Lázeňství měli vůbec zorganizováno dokonale. Léčivá zřídla znal i středověk, třebaže jich užíval spíše ke koupelím, tak jako Karel IV. své oblíbené Vary. Na úplně jiném principu pak účinkují slavné vody lourdeské.

Jednou z oněch větví vodoléčby aneb hydro-pathie je léčba studenou vodou, jak ji v našich krajích nezávisle na jakýchkoli předchůdcích zavedl jesenický sedlák Vincenc Priessnitz. O jeho osudech je odedávna známo skoro vše: za života a dlouho po smrti byl postavou takřka legendární, obklopenou aureolou léčitele vpravdě zázračného. Ovšem pouze čtenáři německému či němčiny znalému: podobně jako nedaleké Velké Losiny byl i Gräfenberg – dnešní Lázně Jeseník nad městem Jeseníkem – střediskem výrazně německým, česky mluvící moravský vlastenec hledal své zdraví v Luhačovicích nad pohárem Aloisky či Vincentky.

Čas je vládce svévolný a nelítostný. Chudícké proužky kopanic (Graben) nejdříve pozdvihl přílivem vznešené klientely na skutečnou osadu hrobat (Grafen), pak vymetl všechny šlechtice šmahem a nakonec z kraje, který ještě dnes nese jméno po hlubokých údolích (Gesenske), zmizeli i Němci.

Lázně převzali sice Češi, ale z památky na jejich zakladatele zbylo jen jeho mauzoleum, trosky pomníku, obraz v životní velikosti a název ponuře znějící rockové kapely. Ubohé památky někdejší slávy dožívaly pod státním dohledem na okraji země i zájmu. Čeští hosté znali jen o málo více, než Priessnitzovo jméno. Čeští historici znali Jeseník jen kvůli nelítostně potlačenému dělnickému hnutí. Zájem se soustředil na otázky jiné.

Historiky museli nahradit balneologové. Křísitelé Priessnitzovy památky byli dva lékaři, Vladimír Křížek a Josef Sajner, kteří na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let publikovali několik článků v odborném lékařském a regionálním vlastivědném tisku.

Skutečným buditelem byl teprve pražský právník Miloš Kočka (*1910). Vděčný pacient jesenických lázní sepsal na základě studií Priess-

nitzův beletrizovaný životopis *Prameny živé vody (Lékařský Kolumbus)*, vydaný poprvé roku 1987. Snad by zapadl, snad by našel místo jen v úzce regionálních dějinách literatury, kdyby zakrátko politický převrat „neotevřel okno“. Teprve pohled ven a zvenčí nám ukázal, jak významnou postavu ve Vincenci Priessnitzovi máme. Dříve skromný proud článků a studií se od této chvíle rozběhl a stále sílil.

Na pevnější základ položila priessnitzovská studia bibliografie jesenického musejníka Zdeňka Brachtla (1994), M. Kočka doplnil druhé a třetí vydání (1993, 2001) své knihy obsáhlými historickými poznámkami a dvěma dodatky: o dějinách lázní po zakladatelově smrti a o Priessnitzovi jako hospodáři a podnikateli.

Další knihu vydal roku 1997 bývalý jesenický lázeňský neurolog Oldřich Grünner (*1924) pod názvem *Graefenberg byl první*. Kniha však byla označena za „překvapivě nevyrovanou, ale inspirující“. Nevyrovanost spočívala zřejmě v tom, že autor nazval Priessnitze při vši úctě k jeho vkladu do bohatství metod lékařské péče šarlatánem: stál v ostré opozici vůči tehdejší lékařské vědě a pokoušel se tedy léčit všechna onemocnění bez rozdílu. K Priessnitzově památce se nechová nijak šetrně tam, kde si to podle jeho názoru nezaslouží (ovšem vždy uváženo v kontextu doby) a navíc se drsně vysmál romantické pověsti o poraněné srnce, jež selského hochy na myšlenku léčby chladnou vodou přivedla.

K dvoustému výročí Priessnitzova narození pak vyšel nákladem města a lázeňského podniku sborník deseti nových a dvou starších příspěvků *Vincenz Priessnitz (1799–1851)*, týkajících se jednak jubilentova života včetně rozšíření jeho

myšlenek v Německu, Francii a Uhrách a potom i dějin lázní po jeho předčasném odchodu.

Recenzovaná kniha *Vincenz Priessnitz. Světový přírodní léčitel* je pak dosavadním vrcholem českojazyčné produkce. Předmluvou ji uvedla fyziatrička Dobroslava Jandová z katedry biomedicínské techniky ČVUT. Vlastní text se skládá ze dvou samostatných částí: první o Priessnitzově životě a počátcích lázní napsal přirozeně Miloš Kočka, který využil svých bohatých poznámek, načerpaných při psaní své knihy a několika věcně laděných článků. Druhá část, podrobný popis a rozbor Priessnitzových metod a procedur, pak vděčí za svůj vznik jinému z jesenických lázeňských lékařů, internistovi a klimatologu Aloisi Kubíkovi (*1925).

Pokud napíše, že Kočkovy kapitoly (s. 9–99) nepřináší o mnoho více, než vložil do svých předchozích prací, není to myšleno jako odsudek: autor jen úhledně shrnul a sklídl plody své vlastní dlouholeté práce, ovšem s rozdílem třídy: tentokrát již nejde o žádné románové vyprávění, ani o hrst, jakkoli plnou, nesladěných poznámek. Velmi přístupně psaný text udržuje dobrý standard historické práce, požadovaný pro populárně-naučnou literaturu. Jistě je to i zásluha textového redaktora Květoslava Growky, jesenického archiváře. Sledujeme Priessnitzovo dětství, přerušené v osmi letech otcovou slepotou a nutností pomáhat jako jediný hoch matce v hospodářství. Bezmála tragická nehoda sedmnáctiletého mládence však osud rodiny mění: žebra, polámaná kolem vozu, si uzdraví mokřými zábaly, beznadějný případ nečekaně vyléčený vyvolá pozornost okolí a na Gräfenberg se začínají scházet podobně postižení s prosbou o pomoc. Navzdory

překážkám ze strany školených ranhojičů a lékařů se lázně rozvíjejí, roku 1822 staví třiadvacetiletý Vincenc první zděný „lázeňský dům“, po šťastném výsledku soudního stíhání za nedovolené léčení získává Priessnitz v lednu 1831 licenci k výkonu lázeňské léčby a v příštích dvaceti letech zažívala osada nad městem (ovšemže i město samo) jen rozkvět. Líčí se nám život lázeňských hostů, provozní režim, Priessnitzův přístup k pacientům, rysy jeho osobnosti, činnost místních konkurenčních léčitelů Josefa Weisse a Johanna Schrotha, rychlé rozšíření podobných vodoléčebných ústavů v okolních zemích či v Anglii a Francii, přehled nejvýznamnějších hostů (mj. ruský spisovatel N. V. Gogol) a projevy jejich vděčnosti v podobě staveb pomníků a úprav horských studánek v okolí, jak se lázně vyrovnaly s hospodářsko-politickou krizí roku 1848 a konec vyprávění ozřejmí zakladatelovu nemoc a smrt.

Druhá, Kubíkova část (s. 101–148), nás nejprve krátce provede dějinami vodoléčby, podrobně komentuje jednotlivé procedury, nad nimiž nám ještě dnes tuhne krev chladem: obklady, zábaly, koupele, polevy, vzdušnou, sluneční a pohybovou terapii. Vyloží nám průběh léčebného dne, složení jídelníčku (velmi spartánské) a vliv podhorského klimatu na nemocné. Nakonec se dozvíme o Priessnitzově literárním odkazu, *Rodinné knize o vodě*, v níž tezevitě zachytil základy své metody a srovnáním se nám ukáže, co se z nich praktikuje v jesenických lázních dodnes.

Dojem náročnější práce jen podtrhuje poznámkový aparát, v němž jsou zahrnuty i charakteristiky základních tištěných i dosud nevydaných pramenů (s. 149–166). Tři přílohy (s. 167–173) přinášejí Priessnitzův rodokmen, sestavený a publikova-

ný již dříve M. Kočkou, tabulku počtu pacientů v lázeňských ústavech Priessnitzově, Weissově a Schrothově v letech 1829–1851 a překlad Priessnitzovy závěti.

Čtvrtou přílohou (s. 174–175) jsou barevné reprodukce šesti místních pohlednic z let 1890–1902. To je vhodná příležitost k upozornění na bohatství obrazových příloh, které z této knihy dělá opravdu kus cenný: reprodukce historického dokumentu, dobové grafiky, obrazu či fotografie osvěžuje takřka každou stránku. Kubíkovu část pak doprovázejí původní ilustrace lázeňských procedur, u nichž byly ovšem vysvětlující nápisy převedeny z němčiny do češtiny. Řada z nich je pochopitelně známa z předchozích publikací, především pověstná nebohá srnečka, léčící si ve studánce svůj rozbolavělý zadeček, anebo sám „génus vod“ v družném hovoru se svými hosty, ale to naprosto nevádí. Pozoruhodný je například soubor devíti gräfenberských vedut z let 1832–1851. Tušíme zde zásluhu redaktorky obrazové části publikace, taktéž jesenické archivářky Bohumily Tinzové. Body k dobru si vydavatelé zaslouží i za obálku, na jejíž záložce vidíme fotografie a biogramy obou autorů.

Když k předešlým kladům přidám kvalitní papír a dokonalý tisk mohelnické tiskárny Křupka, který dal mnoha dosud jen lacino a nedokonale tištěným obrázkům konečně jasné obrysy, je nám hned patrnější, proč právě na této knize spočinulo oko poroty při udělení Ceny Olomouckého kraje v kategorii literatury. Nakladatelství Veduta ve Štítech, vydávající i jiné Kočkovy knihy, může být právem hrdé a vzhledem k převážně regionálnímu zaměření vydavatelské činnosti mu lze úspěch knihy – i hmotný – jen přát.

Napsal jsem, co všechno v knize je, teď bych se zmínil o tom, co mi v ní chybí. Především seznam použitých pramenů a literatury, zvláště když je Seznam vyobrazení zcela správně připojen (s. 179–180). Nemůže jej nahradit Autorský rejstřík k poznámkám (s. 177–178), což je řešení ostatně málo vídané. Za připojený seznam by nebylo nutno se nijak stydět: literatura by čítala odhadem asi půl sta položek a pocházela by i z doby nejnovější (nejmladší zjištěná z roku 2004), pramenovou základnu tvoří hlavně písemnosti Rodinného archivu Priessnitz-Ripper, uloženého ve Státním okresním archivu v Jeseníku, doplňkově pak drobnosti z fondů Zemského archivu v Opavě. Kočka sice nevyužil všech archivních dokumentů, na které upozornila B. Tinzová ve svém článku *Archivní materiály k osobě Vicenze [!] Priessnitze a k vývoji lázní Gräfenberk*, otištěném ve výše jmenovaném sborníku z roku 1999, ale je pravda, že většinou pocházely z dob mladších, kterými se nezabýval.

To je druhé desideratum, které musím uvést. Smrtí, pitvou a pohřbem Vincence Priessnitze výklad končí a jen z narázek můžeme soudit, co se odehrávalo dál. Kratičké pokračování by tu snad bylo na místě, zvláště když by jeho sestavení nedalo autorovi mnoho práce, poněvadž o tom publikoval obsáhlý článek. Tady je nutno zájemce odkázat buď opět na jubilejní sborník, na dodatky Kočkova románového díla, anebo na knihu Grunnerovu. Ta také přináší poučení o dalším velikanu moderní vodoléčby, německém knězi Sebastianu Kneippovi (1821–1897), a srovnává jej s Priessnitzem. Snad ani o toto srovnání nemuseli zůstat čtenáři recenzované knihy ochuzeni. Jenže na Gräfenbergu nechtěli Kneippovo jméno ani slyšet, a když, tak jen ve zlém. Tehdy šlo o prachobyčejný konku-

renční boj, živěný závisť nad úspěchy protistrany: zatímco v městě pod Pradědem se roku 1890 léčilo dva a půl tisíce lidí, přivítal Kneipp desetkrát a o šest let později už dvacetkrát více pacientů. Spravedlivé to snad nebylo, přinejmenším časové prvenství stálo na straně jesenických, ale nelze srovnávat kousek od Mnichova položený bavorský Wörishofen se zapadlou horskou krajinkou, kam je i dnes cestování veřejnou dopravou malým dobrodružstvím. Laik by soudil, že v současnosti by takové resentimenty neměly hrát roli, přesto píše jesenický lázeňský lékař Jiří Vařeka (znovu cituji jubilejní sborník): „Kneipp neustál drastičnost Priessnitzova postupu, zkracoval dobu aplikace chladového podnětu a v nejistotě terapeutické se uchýlil k léčivým bylinám, v nejistotě filosofické pak k Bohu.“ Kneipp šel ale vlastní cestou, Priessnitzových zásad se přirozeně nedržel, poněvadž je sotva znal, když začínal s léčením. Vyčítat mu, že užíval podpůrnou bylinnou léčbu a přesvědčoval nemocné, že to je Bůh, kdo uzdravuje, znamená předpojatost v posuzování jeho osobnosti. Aby Priessnitz vynikl, netřeba tímto málo čestným způsobem Kneippa snižovat. Zvláště když „drastičnost Priessnitzova postupu“ nakonec neustáli ani lékaři a ošetřovatelé v lázeňském domě, který dnes opět nese jeho jméno – dlouhotrvající koupele ve studené vodě jsou už jen vzpomínkou na doby pionýrské.

Vyslouené chyby jsem v knize nenalezl, a to ani takové, jakých se dopouští odborně neškolený dějepisec. Jistě je to směr přirozeného talentu

a inteligence autora první části s pečlivou prací obou redaktorů-archivářů. Snad jen by mohl být vysvětlen pojem „laudemium“ (s. 87), vrchnosti odváděný poplatek za svolení k převodu poddanského majetku na jinou osobu, ať už cizí či příbuznou. Desetiprocentní výše nebyla ale ve čtyřicátých letech 19. století nijak neobvyklá.

Jedinou podstatnou výtku mám kupodivu k samotnému názvu knihy, kde je objevitelovo křestní jméno uvedeno ve tvaru Vincenz a důsledně tak i v ostatním textu. Vysvětleno je to tím, že je tak zapsáno v matrice narozených (s. 149, pozn. 4; snímek na s. 11). To však nesvědčí o ničem jiném, než o rozkolísanosti jazykové a pravopisné normy (na úmrtním oznámení čteme například Vincenz), a poněvadž jinde jsou v knize křestní jména počestěna, mohlo se i zde psát v běžném tvaru Vincenc.

Mohu tedy na závěr všem na knize zúčastněným stranám a především autorům poblahopřát jak k vynikajícímu dílu, tak i k získání krajské ceny, kteréžto povýtce čestné ocenění je, jak vím, nesmírně potěšilo. Snad by bylo vhodné přidat alespoň drobnou finanční prémii, ale koneckonců, u starých Řeků v časech klasických byl vavřínový věnec také dostatečnou odměnou vítězi.

Miloš Kočka – Alois Kubík: Vincenz Priessnitz. Světový přírodní léčitel. Štítý, Pavel Ševčík – Veduta 2006, 183 s., 143 obrazových příloh. ISBN 80-86438-16-3.

Šumava umírající a romantická Josefa Váchala

Tamara Pršíňová

Po výboru z šumavských textů Johanneese Urzidila *Jdu starým lesem* vydala Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích ve spolupráci s Novou tiskárnou Pelhřimov druhou společnou publikaci v jednotné úpravě (nečíslovaná edice). Jedná se o první samostatné knižní vydání Váchalova textu *Šumava umírající a romantická*.

Josef Váchal se narodil 23. 9. 1884 v Milavčích u Domažlic jako nemanželské dítě Anny Váchalové a Josefa Šimona Alše-Lyžce, bratrance Mikoláše Alše. Nejprve vyrůstal u strýce Jakuba Váchala ve Velvarech, později v Písku u babičky a dědečka z otcovy strany. Tam nějaký čas navštěvoval gymnázium, v roce 1898 však přešel do Prahy, kde se vyučil knihařem. V roce 1904 se rozhodl pro uměleckou dráhu. Na doporučení strýce Mikoláše Alše navštěvoval soukromou krajinářskou školu Aloise Kalvody, pak přešel do malířské školy Rudolfa Béma a nakonec studoval grafiku v ateliéru Antonína Herverta. Během svého pražského učení navázal Váchal kontakt se svou matkou, když pak v roce 1906 její manžel zemřel, nastěhovali se do společného bytu. V letech 1905-

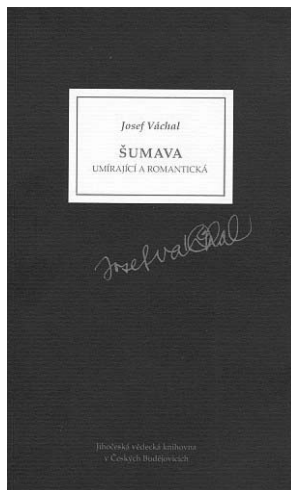
1906 podnikali společné cesty do jižních Čech, na Šumavu a také na rodné Domažlicko.

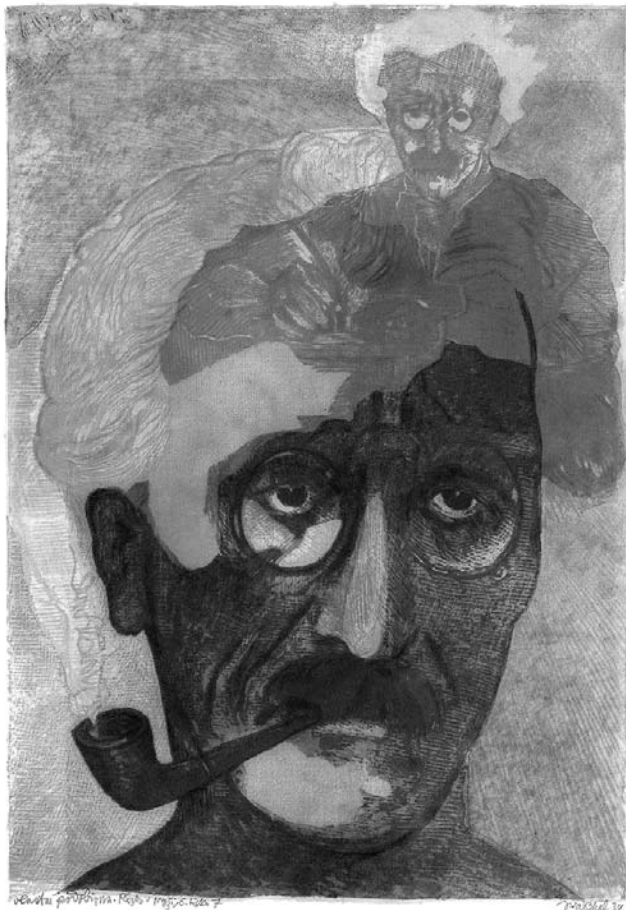
Od roku 1909 se Váchal začal věnovat především dřevorezu a dřevorytu, v letech 1910–12 se stal členem skupiny Sursum. 1. světovou válku prožil jako rakousko-uherský voják na italské frontě.

V roce 1913 se oženil s Marií Pešulovou, která však v roce 1922 zemřela. Druhou velkou šumavskou cestu podnikl Váchal v létě téhož roku, a to již s grafičkou Annou Mackovou, která se po smrti Váchalovy manželky stala jeho životní partnerkou.

Další dvě šumavské cesty, podniknuté v roce 1926 s Annou Mackovou, již můžeme považovat za vědomou přípravu k dílu o Šumavě. Váchal studoval veškerou dostupnou českou i německou literaturu, mapy, meteorologické i hospodářské zprávy, při dalších cestách si pak vytvářel množství kreseb, náčrtů, poznámek i básní. Koncem roku 1927 měl již definitivní přípravu k práci o Šumavě romantické hotovou a plánoval ji napřesrok vytisknout v deseti exemplářích a obrovském formátu.

Z deníkového záznamu ze srpna 1927 se dozvídáme, že vysázal na zkoušku první stránku. Váchal dokončil celý náklad, tj. 11 exemplářů *Šumavy umírající a romantické*, 3. května 1931. Originální výtisk

Váchalův autoportrét

má rozměry 650 × 490 mm a svázaný váží asi 20 kg. Kniha obsahuje 74 barevných dřevorytů. Váchal pro ni vytvořil originální písmo, tzv. šesticero, a vytiskl 11 exemplářů, které označil písmeny A-J. Výtisk A koupil v květnu roku 1932

kníže Jan Nepomuk ze Schwarzenberka za 16 800 Kč a je uložen v knihovně státního zámku Hluboká.

Váchal zemřel 10. 5. 1969 ve Studeňanech u Jičína, kde žili od roku 1940 společně s Annou Mackovou na jejím rodném statku.

Protože se dosud žádný nakladatel neodvážil vydat toto monumentální dílo v poměru 1:1, pustilo se mnoho Váchalových obdivovatelů do ručního opisování textu *Šumavy umírající a romantické*. Jedním z nich byl i Vladimír Musil, editor prvního knižního vydání a také autor doprovodné esejí *Váchalova šumavská lekce*. S opisováním začal 2. května 1988 a 30. května 1989 byl přepis dokončen. Pak se sešit s rukopisem dostal do Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích. Asi tak v roce 2003 byl nalezen zastrčený v „šuplíku“ jednoho pracovního stolu nejen sešit, ale i text přepsaný na CD-ROMu. Když jsme v roce 2004 přemýšleli o tom, jak oslavit nadcházející 120. výročí knihovny a 200. výročí narození šumavského rodáka Adalberta Stiftera, napadlo nás, že by bylo pěkné vydat zrovna *Váchalovu Šumavu umírající a romantickou*. Pak však přišla studená sprcha v podobě edičního záměru jednoho jihočeského nakladatelství. Zalekli jsme se a vydání *Šumavy umírající a romantické jsme* odložili. Náš kolega Jan Mareš,

znalec šumavské německé literatury, měl v zásobě své letité překlady básní a povídek pražského německého spisovatele, dalšího z mnoha milovníků Šumavy, Johannese Urzidila. A tak se za spolupráce s editory Martinem Gažim a Robertem

Sakem zrodila útlá knížka nazvaná podle úvodní Urzidilovy básně *Jdu starým lesem*. Inspirovali jsme se obálkou slavné edice Světové četby od Františka Muziky a doufali jsme, že nezůstaneme jen u tohoto jednoho svazku. Záměrně jsme se však chtěli vyhnout tomu, abychom jednotlivé tituly číslovali, na druhé straně nás lákalo připravit se na onu možnost vydání dalšího díla. Jednotná grafická úprava, výběr písma a papíru, nápad s podpisem spisovatele na obálce, to vše by mělo být jednotícím znakem nečíslované edice. Odlišovat by se měly jednotlivé svazky pouze barevně. Když se začala rýsovat možnost, že bychom opravdu Váchalovu *Šumavu umírající a romantickou* mohli vydat, začala jsem uvažovat o editorovi. Martina Gažího sice Váchal hodně lákal, ale množství jiné práce ho donutilo vzdát se naší nabídky. A tak mě napadl Vladimír Musil, nakladatel a editor ze Stifterovy Horní Plané. V roce 2005 právě vydal vzájemnou korespondenci Johannese Urzidila s Janem Zrzavým nazvanou *Život s českými malíři* a zároveň připravoval na pravém břehu lipenské přehrady v tzv. Fuchsově domě v Zadní Zvonkové expozici *Tamhle jde Urzidil*. Oslovila jsem pana Musila, zda by neměl zájem připravit pro vydání text Váchalovy *Šumavy umírající a romantické*. Skromně se usmál a zavzpomínal, jak skoro před dvaceti lety „*Šumavu*“ opisoval v Moravské galerii v Brně, kde je uložen výtisk D. A pak se sám vydával ve Váchalových stopách na putování po Šumavě. Měl doma kdesi i poznámky k tomuto ručně opsanému textu, avšak sešit s opisem samým kdysi někomu půjčil. Tak jsem sáhla do již zmínovaného „šuplíku“ a podala mu sešit zaplněný úhledným písmem... Opravdové knížky mají své osudy.

Musím se ještě zmínit o tom, že naše práce začala v Muzeu Šumavy v Kašperských Horách, kde jsem i já konečně držela v ruce originální Váchalovo dílo. Jednalo se o výtisk E, nesvázaný exemplář, který opatruje historik Vladimír Horpeniak a který nám umožnil nafotografovat u něho v kanceláři jednotlivé grafické listy, aby mohl být přepis pro naše knižní vydání znovu revidován a srovnán s originálem. Také nemohu nezmínit podíl našeho partnera Bedřicha Kocmana z Nové tiskárny Pelhřimov, bez něhož by ani Urzidilova knížka *Jdu starým lesem* ani Váchalova *Šumava umírající a romantická* nevyšla.

Někdo by mohl namítnout, že Váchal bez výtvarné stránky není celým Váchalem. Určitě by měl pravdu, ale my jsme jen využili příležitosti, která se nám nabídla, která samozřejmě byla finančně dostupná a která nám dala možnost přiblížit co nejširší čtenářské obci tu část z Váchalovy osobnosti, jež je spjata s jeho myšlením, jeho jazykovým vyjadřováním, a přitom nás „nerozptyluje“ jeho výtvarné vidění světa. Čtenář se může plně soustředit na Váchalův jazyk, na obsah toho, co nám Váchal jako autor textu chce sdělit. V závěru své eseje zmiňuje Vladimír Musil, že Váchalovo „*šumavské opus je proto jistě právem považováno za jednu z prvních ekologických výzev v dobrém a moderním slova smyslu*“.

Distribuci zajišťuje:
Bedřich Kocman
Nová tiskárna Pelhřimov s.r.o.
Krasíkovická 1787
393 01 Pelhřimov
e-mail: kocman@ntp.cz
www.ntp.cz

POZVÁNÍ NA VÝSTAVU

Severní Morava: 50 let historie sborníku 1957–2007

Procházku půlstoletím historie vlastivědného sborníku Severní Morava nabídne od 10. května do 24. června Vlastivědné muzeum v Šumperku. Vernisáž se koná 10. května v 18 hod. v Rytířském sále VM v Šumperku. Výstava potrvá do 24. června 2007. (Blíže informace na www.muzeum-sumperk.cz, vše na odkaze Publikační činnost.)

V muzejní praxi není zcela obvyklé seznamovat veřejnost s historií sborníku formou výstavy. Vždyť sborník je určen především ke čtení. A přesto, nebo právě proto jsme se této lákavé myšlenky ujali.

Idea představit veřejnosti cennou sbírku **91 svazků sborníku Severní Morava** vycházejících v letech 1957–2007, která se stala za 50 let své existence jakousi encyklopedií severozápadní Moravy, se začala naplňovat ve chvíli, kdy jsme si uvědomili výjimečnost a hodnotu tohoto uceleného souboru vlastivědného poznání.

Vždyť Severní Morava je jediný vlastivědný sborník v celé České republice, který téměř od samého začátku své existence vychází nepřetržitě dvakrát ročně po celé půlstoletí. A to je jistě dostatečně pádný argument.

Hlavním smyslem této výstavy je představit duchovní a faktografické bohatství vlastivědné práce a bádání několika generací vědců, vlastivědných pracovníků, ale i laiků, kteří se rozhodli výsledky své práce prezentovat na stránkách Severní Moravy.

Výstava seznámí na fotografiích, dobových

dokumentech a autentických textech s nejméně frekventovanějšími tématy oborů humanitních i přírodních věd. Připomene zakladatele z řad nadšenců z konce 50. let z okruhu vlastivědců z Mohelnicka, Lošticka a Zábřežska, jako byli A. Lang, F. Hekele, V. Křupka, C. Lolek, J. Kapusta nebo S. Novotný. Na ně navazuje v 60. letech generace vlastivědných pracovníků Vlastivědného ústavu v Šumperku, později Okresního vlastivědného muzea a dnes Vlastivědného muzea v Šumperku.

Po desetiletí ve svém časopise publikovali a prezentovali výsledky své práce např. Z. Brachtl, Z. Doubravský, M. Filipová, J. a Z. Filipové, Z. Gába, V. Goš, M. Melzer, F. Spurný, A. Turková, I. Tuša a další. Kromě nich dokázala redakce vybudovat okruh kvalitních autorů, často kapacit z univerzitního prostředí v Olomouci, Brně a později z Ostravy a Opavy. Jmenujme alespoň J. Bartoše, M. Dohnala, L. Hosáka, E. Hoška, M. Myšku, J. Skaličku, M. Trapla či R. Zubera. Není samozřejmě možné vyjmenovat všechny, k tomu ostatně slouží dva díly Bibliografie Severní Moravy.

Vedle těchto materiálů umožní Vlastivědné muzeum v Šumperku zhlédnout unikátní sbírky z depozit muzeí v Šumperku, Mohelnici, Jeseníku a Olomouci, o nichž se na stránkách sborníku psalo, ale také ukázky tiskařského vybavení z provozu tiskárny Trifox v Šumperku, která většinu svazků zhotovovala.

Překvapení pro návštěvníka výstavy čeká v podobě jubilejního netradičně pojatého 92. svazku Severní Moravy, který na 42 stranách seznamuje s celou historií sborníku, přináší zajímavé, dosud nepublikované fotografie a zaujme i grafickou úpravou, která je dobrou vizitkou reklamního studia SCARON (www.scarongroup.cz).

Na závěr lze říci, že výstava Severní Morava je pro čtenáře i širokou veřejnost sborníku tou nejlepší a nejatraktivnější vizitkou.

Miluše Berková

(autorka výstavy a redaktorka sborníku SM)

HUMOR • HUMOR • HUMOR • HUMOR • HUMOR • HUMOR

Dumas, Alexandre

Tento slavný francouzský spisovatel dostával při psaní svých románů od nakladatele peníze za každou napsanou řádku. Jednou ráno zasedl ke stolku a začal psát román pro noviny takto:

„Můj synu!“

„Co si přeješ, matko?“

„Poslyš!“

„Mluv jen!“

„Vidíš zde –“

„Co?“

„Tu dýku!“

„Co dále?“

„Jest poskvrněna.“

„Ano, krví.“

„Hle, to krev tvého otce!“

„Ach!“

„Tak,“ pravil Dumas, odkládaje péro, „to postačí na snídani!“ To pověděl, sebral se a šel do hotelu na chutnou snídani.

Duval

Vysoce učený knihovník francouzského krále Františka I. Duval byl často dotazován na věci někdy vědecké, jindy na věci malicherné. „To nevím“, odpovídal na ty druhé. „Ale vy to vědět musíte, když vás král platí!“, utrl se na něho jednou jeden tazatel, byv krátkou odpovědí odbyt. Prudkost tazatele Duvala nepřivedla z míry a s úsměvem odpověděl: „Král platí mě za to, co vím: kdyby mě měl platit za to, co nevím, nestačily by na to poklady celého světa!“

Máme ke knihám hezký vztah aneb Pozor, kniha!

Láska, jak známo, má tisíce podob. Je na tři sta způsobů milování, píše se v Kámasútře. Pokud jde o lásku čtenářů a knihovníků ke knize, dávatme k inspiraci aspoň dva způsoby – jeden z časů trochu zašlých, druhý novější.

* * *

Čtenáři, měj se na pozoru!

Polož knihu při čtení vždy na čistou podložku! Při obracení listů prstů neslň! Nevkládej mezi listy nečistý a popsany papír, hadříčky, jehlice a jiné věci, jimiž se kniha znečišťuje a poškozují! V nemoci, zvláště trpíš-li rýmou, chřipkou, katarrhem anebo různou kožní vyrážkou, knih do rukou nebež! Na lůžku nečti, na peřiny a pokrývky neklad! Při čtení nejez, neklad na knihu kapesník, nefoukej a nedýchej do listů na ořízce, nepřibližuj se řádkům ústy a nosem, nekýchej a nekašli nad knihou! Kdybys těchto rad neuposlechl, zavinil bys snadno onemocnění vlastní nebo chorobu čtenáře následujícího! Jednání takové bylo by nesvědomité, nelidské, tres-tuhodné! Po přečtení knihu na suché, čisté místo ulož, chovej ji v čistém obalu, vypůjčenou pak včas a neporušenou odevzdej. Můžeš-li, daruj do knihovny knihu!

(Razítka knihovny uzavírá lístek s metodickými pokyny čtenáři, vložený do knihy cca v roce 1900.)

* * *

* * *

Abych usnul, musím si napřed přečíst alespoň jednu stránku z nějaké knihy. Je to takový návyk, který u mne trvá nejméně dvacet let. Díky tomu jsem za tu dobu přečetl mnoho knih. Dříve jsem vždy při čtení usnul, kniha zůstala v posteli a jak jsem se celou noc ve spánku mlel, byla ráno potrhána, zpřelámaná a pomačkaná. Vždycky mě to hrozně mrzelo, jelikož mám ke knížkám hezký vztah. Dnes už vím, jak na to. Právě čtu jeden horror, je to taková krásná kniha v kožené vazbě, ranila by mě mrtvice, kdybych si ji poničil. Tak nechám knihu vždycky pěkně v knihovně a tu jednu stránku, kterou si chci v posteli přečíst, prostě vytrhnu.

(Ivan Mládek: Trilogie úterý. Příloha časopisu Mladý svět č. 52/1980)

* * *

Habent sua fata libelli, knihy mají však nejen své osudy, ale ty starší a hodně očtené prý mívají dokonce duši. Co myslíte, kdyby kniha promluvila, kterému z našich lidských způsobů lásky by nejspíš dala přednost?

Helena Veličková

AFO popularizuje vědu

Andrea Slováková – Veronika Klusáková

S mottem *Vidět a vědět* a podtitulem Slavnost vědy a umění proběhl 17.-22. dubna v Olomouci 42. ročník nejstaršího českého festivalu, věnujícího se populárně-vědeckému dokumentárnímu filmu – **Academia film Olomouc**. Festival se vrátil zpět k dramaturgii zacílené především na film populárně-vědecký, pokrývající jak přírodní, tak humanitní a sociálně-vědní obory.

Nové AFO je společným projektem Katedry teorie a dějin dramatických umění Univerzity Palackého a občanského sdružení JSAF (jež je pořadatelem Mezinárodního festivalu dokumentárních filmů Jihlava). Populárně-vědecký film je svébytnou kategorií dokumentárního filmu, je významnou entitou kinematografie, která dnes v různých úrovních představuje podstatný díl televizního vysílání. AFO dramaturgie objevuje v české a světové tvorbě výrazná díla tohoto žánru a seznamuje s nimi diváckou a odbornou veřejnost.

„Naši diváci mají jedinečnou příležitost ve shlédnutých filmech nacházet nejen umění a krásu, ale i exkluzivní informace a poučení. Budou se vzdělávat tím nejlepším možným způsobem – zábavou a dobrodružstvím,“ říká ředitel AFO Petr Bilík.

Základem programu AFO byly 2 soutěže: o nejlepší český a nejlepší světový populárně-vědecký dokument. Festival zahájil jeden ze snímků té mezinárodní – dokumentární velkofilm **Planeta**, v němž devětadvacet expertů nahlíží stav Země. Filmový štáb se pohyboval mezi Keňou

a Brazílií, Čínou a Grónskem a dal prostor univerzitním profesorům i byznysmenům, aby prezentovali svůj názor na důsledky ekologických změn v minulosti i blízké budoucnosti. Drtivou většinu filmů české soutěže na festivalu provázeli jejich režiséři, s nimiž bylo možné po projekci diskutovat.

Hlavním hostem AFO byl Albert Barillé, francouzský producent, scenárista a režisér, který proslul na celém světě šesti animovanými seriály *Byl jednou jeden...* (1978–1997), v nichž spojil poutavé příběhy z oblasti historie, antropologie i fyziologie s výraznou vizualitou a nejmodernějšími vědeckými poznatky. Metoda „vzdělání hrou“ mu získala i řadu mezinárodních ocenění. Na AFO představil autorský výběr ze své dosavadní tvorby.

Mezi českými hosty byl i Václav Bělohradský, přední český filozof, který vedl seminář na téma *Dokumentární film a poznání*. Spisovatelé Ludvík Vaculík a A. J. Liehm se zúčastnili doprovodné akce *Sjezd československých spisovatelů 1967 – filmového i osobního připomenutí klíčové události českých novodobých dějin po čtyřiceti letech*.

I další program byl utvářen s vazbou na konkrétní vědní obory nebo na fenomén popularizace vědy: Výstava *Obrazy vědy* představila více než padesát velkoformátových barevných fotografií od předních světových vědců a fotografů, zachycujících nezvyklé mikro- a makrozáběry z výzkumu v oblasti oceánografie, geologie, biologie, technického inženýrství a lékařství. Byl připraven i bohatý nefilmový program, jehož součástí byly koncerty.

Letošní ročník *Academia film Olomouc* si dal za cíl zatraktivnit svou programovou nabídku

a přivést do Olomouce filmy, které otvírají závažná témata vědy a společnosti. V případě Světové soutěže to platí beze zbytku – šestnáct filmů bylo vybráno napříč vědními obory a každý z nich přináší nový, provokativní pohled ve vizuálně poutavém podání. Hned v zahajovacím filmu festivalu **Planeta** se trojice švédských režisérů zamýšlí nad vysoce aktuálním problémem – koexistencí člověka a přírody za situace, kdy jen hrstka ekosystémů nebyla zásadně ovlivněna člověkem a kdy přes veškerý vědecký pokrok nedokáže člověk ve svých základních funkcích přežít bez toho, co svým chováním zároveň ničí. Apelativnost, vizuální vytříbenost a environmentální téma spojuje **Planetu** s jinými dvěma filmy světové soutěže – americkým **Surovým dopadem** a španělským filmem **2050: je příliš pozdě? Surový dopad** se prostřednictvím těžby fosilních paliv, především ropy, zamýšlí nad vyhlídkami západní civilizace v případě, že zásadně neomezí spotřebu energie, a zkoumá fenomén nové kolonizace chudých zemí bohatých na zásoby ropy; na rozdíl od **Planety** však závěrem přináší odpověď na otázku, kterou si každý divák podobně katastrofických dokumentů klade – co mohu udělat já, aby se situace změnila? **2050** se zaměřuje na přírodní katastrofy, které se v posledním desetiletí staly četnějšími a ničivějšími právě v důsledku globálního oteplování a za pomoci specialistů z různých institucí celého světa vysvětluje fungování země jako systému, od vlivu ledovců na oceánské proudy po problematiku ekologických uprchlíků a hrozbu masivní migrace. Zevrubně se zabývá i otázkou emisí, Kjótského protokolu a obnovitelné energie a umožňuje divákům sledovat výměny argumentů mezi jednotlivými odborníky a zástupci ekologických hnutí.

Odvrácená tvář pokroku, tentokrát v oblasti medicínského výzkumu, je tématem amerického filmu **Kluk v bublině** (cena diváků). Za poetickým názvem se skrývá šokující příběh chlapce, který se stal „první pokusnou krysou v lidské podobě.“ Malý David Phillip Vetter se narodil s vážnou poruchou imunitního systému a okolní svět pro něj představoval smrtelné nebezpečí. Aby přežil, byl hned po narození umístěn do plastické „bubliny.“ Naděje lékařů na jeho rychlé vyléčení transplantací kostní dřeně ztroskotaly – lékařský výzkum se v této oblasti nevyvíjel tak rychle, jak se zpočátku zdálo. Vědecký optimismus nahradila skepse, Davidova psychika byla navíc pobytem v „bublině“ výrazně narušována. Film získal na festivalu Cenu diváků.

Optimističtější pohled nabízí svou odlehčenou formou osobního příběhu **Hejno blbounů**, ve kterém americký dokumentarista a evoluční biolog Randy Olson sleduje kontroverze ohledně výuky darwinismu, kreacionismu a teorie inteligentního plánu na amerických školách.

Humanitní vědy byly ve světové soutěži zastoupeny hned několika snímky, především portréty zajímavých osobností. Rakouská dokumentaristka českého původu Martina Kudláček se v **Poznámkách o Marii Menkenové** zaměřuje na americkou malířku a režisérku poetických experimentálních filmů, která ve čtyřicátých letech spoluvytvářela slavnou éru americké avantgardy; Thomas Tielsch v **Temnotě** evokuje na osudu spisovatele Louise Ferdinanda Célinea odvrácenou kapitolu francouzské historie za pomoci asociativní montáže, vrstvení obrazů a naléhavého komentáře převzatého z Célinových textů. Lekce z filozofie skýtá film **Žížek** (vítěz světové soutěže), představující

Slavoje Žižeka, kosmopolitního samotáře, psychoanalytika, infanta terrible postmoderní sociologie. Majitelé psů si nenechali ujít **Humanimal**, zachycující komparativní výzkumy psiho a lidského chování.

V České soutěži našli diváci filmy mnoha žánrů (portrét, historický výkladový film, stříhový film, filmový esej...), které se k tématům vztahují přes zajímavé osobnosti či objekty: vystupuje botanik, geolog, komunistický hudební skladatel, ale i politik komunismem stíhaný, popisuje se starý indický počítač, jezuitský řád nebo vzácná ryba. Ale nejen tematická pestrost je charakteristická: snímky uplatnily různé vědecké metodologie, z nichž některé jsou ve spojení s filmem mimořádně zajímavé: historie každodennosti (dokument vytvořen z rodinných archivů), videotherapie s aktivní účastí pacienta na filmu, či dokument s prvky fikce. Filmy kladou vědě i morální otázky, spjaté s pokusy na zvířatech, eutanázií nebo historickou odpovědností.

Jedna z nejkrásnějších květin Dálného východu kamélie dostala jméno po slavném lékárníkovi – film **Georgius Josephus Camel** o výpravách tohoto jezuita a jeho přínosu botanice a farmacii natočil Petr Hajn. Dokument Davida Kořínka **Artivisté** představuje práci několika českých tvůrců a uměleckých skupin, jež se hlásí k aktivnímu umění, artivismu, a formou rozhovorů se snaží vysvětlit jeho základní rysy a motivace. Dokumentaristická bojovnice Kristina Vlachová svým filmem **Dračí setba** připomíná úděl lidí utlačovaných komunistickým režimem a vybízí, aby se jim dostalo alespoň částečného zadostiučinění. Pod tajemným názvem **Hon na svatého Maura** se skrývá rekonstrukce detektivního pátrání vyšet-

řovacího týmu po vzácné středověké památce, která byla po desetiletí ukryta na území bývalého Československa, v režii Zory Cejnkové. Otakáro Maria Schmidt natočil polohraný dokument **Nejsme andělé, jen děláme jejich práci** (cena studentské poroty), v němž přináší autorský pohled na historii a spiritualitu jezuitského řádu, umožňuje nahlédnout do života Tovaryšstva Ježíšova a odhaluje, proč tento řád tak často v historii vzbuzoval vyhrocené postoje. Dokument Heleny Třeštíkové **Nesdělitelné** vypovídá o největší masové vraždě českých občanů – v osvětimském koncentračním táboře v březnu a červenci roku 1944. Fotograf, kameraman a režisér Vladimír Šimek spolu s geografkou Kamilou Broulovou objevil **Tajemství kamenného počítače**: k nejméně známým inckým mýtům se řadí i legendy o tzv. slunečních kamelech, a česká expedice se jako jedna z prvních pokusila vědeckou cestou odhalit jejich tajemství a význam. V roce 2005 se vydala česká potápěčská expedice k vraku křižníku Zenta potopeného na začátku první světové války; dokument Petra Jančárka **Zenta... osud rakousko-uherského křižníku** mapuje nejen jeho historii, ale i příběhy těch, jimž tato loď ovlivnila život. Filmem **Zločin jménem Katyn** (vítěz v oblasti společenských věd) se Petra Všelichová vrací do období druhé světové války, kdy bylo v Sovětském svazu vězněno a následně povražděno více než dvacet tisíc polských a běloruských zajatců. Mezi oběťmi masakru byli i Poláci z území bývalého Československa. Dokumentární film Jana Foukala **Ahoj Babu** je první sondou do neprozkoumaného oboru videotherapie: režisér po dobu pěti dní propůjčil chovanci v psychiatrické léčebně digitální kameru, a dal mu tak možnost zaznamenání jeho vlastního světa. Tomáš Škrdlant

svůj nový dokument nazval **Hledání dobré smrti** (vítěz české soutěže) a hledá v něm odpověď na otázku, zda má člověk právo rozhodnout se pro eutanázii. Filmovým esejem **Hranice pachu** režisérka Lucie Králová nabízí pohled na fenomén zápachu, jenž rozebírají obyvatelé Ústí nad Labem a reflektují tak dopad továrny SETUZA na životní prostředí a člověka. **Mávnutí motýlích křídel**, součást unikátního cyklu Soukromé století dokumentaristy Jana Šikla, prostřednictvím archívních rodinných záběrů představuje život hudebního skladatele a přesvědčeného komunisty Václava Felixe.

Příznačný název zvolil pro svůj dokument Zdeněk Plachý: **Pokusná zvířata** (1. cena časopisu Vesmír). Ljuba Václavová pro film **Putování starými cestami** oslovila geologa a spisovatele Václava Cílka, jenž odborně, ale s lehkostí učí porozumět krajině: nejen ve fyzické přírodě, ale také v paměti lidí jako součástí jejich krajiny vnitřní. Exkurz do historie české techniky a prozkoumání zázemí, z něhož vychází přední čeští vědci minulosti i přítomnosti, pod názvem **Ve světle humanity** natočil režisér Josef Císařovský. Esej stejného režiséra s názvem **V šeru ticha** v deseti kapitolách promýšlí různé aspekty mýtu lesa a vyzývá k návratu k původnímu prožívání světa. Filmový příběh Steva Lichtaga **Prapodivný svět** zkoumá život fauny malých slovenských a českých vod, a především vzácnou rybu – vranku pruhoploutvou, která se stává častou vedlejší obětí legálního elektroodchyty chovných pstruhů. Dokument Jiřího Šindara **Zemřel pod cizím jménem** představuje důležitou morální a historickou autoritu dějin Československa Mons. Jana Šrámka, kněze, zakladatele

spolku Orel i Čs. strany lidové, prvorepublikového ministra a předsedu exilové londýnské vlády, místopředsedu vlády v letech 1945 až 1948, který byl poté pronásledován komunistickým režimem.

Festival vytvořil rámec pro to, aby se populárně-vědecký dokument v České republice znovu definoval. To znamená, že přístup letošního Academia filmu byl značně odlišný od podoby, v níž byl před čtyřiceti lety založen. Je samozřejmé, že film nemůže být ničím jiným než odrazem stavu věcí, trvalý zájem převažuje v oblasti společenských věd. Například v České soutěži dokumenty vracející se k minulosti vypovídají o současných potřebách naší společnosti. Pro český populárně-vědecký film AFO však poskytl mimo jiné inspirativní konfrontaci s aktuálními proměnami tohoto žánru ve světové kinematografii.

Vít Dohnal – olomoucký archeolog jubilující

Roman Giebisch

Výstava k významnému životnímu jubileu moravského archeologa PhDr. Víta Dohnala, CSc. se konala od 28. března do 30. dubna 2007 ve 2. patře hlavní budovy Vědecké knihovny v Olomouci. Tato zajímavá expozice, která seznámila uživatele a návštěvníky knihovny s významnou olomouckou osobností, nebyla prvním počinem VKOL k propagaci archeologie. V březnu roku 2002 uspořádala naše knihovna výstavu s názvem *Vít Dohnal: Dómské návrší 1972–1995*, která přiblížila výsledky archeologického průzkumu Olomouckého hradu v letech 1972–1995.

Vít Dohnal téměř čtvrtstoletí působil v roli vedoucího archeologického výzkumu v lokalitě Olomoucký hrad. Věnoval se pravěkému, před slovanskému a časně slovanskému osídlení olomouckého dómského návrší, zdůrazňoval vždy význam olomouckého osídlení, a to téměř bez ohledu na historická období, jak pro směr západovýchodní, tak pro severojižní, jehož důležitost byla v průběhu staletí značně potlačena. V. Dohnal ve svém díle se značnou dávkou emocí zdůrazňuje historický význam osídlení olomouckého návrší pro celou Moravu a srovnává jej s pozicí Pražského hradu v Čechách.

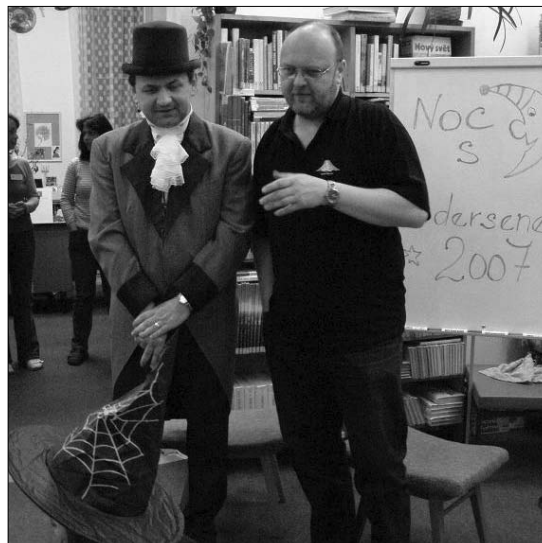
V roce 2007 vydala Vědecká knihovna v Olomouci této významné osobnosti *Personální bibliografii 1955 – 2006*; na její náročné přípravě se podílela i dlouholetá pracovnice naší knihovny a manželka V. Dohnala, paní Emilie Dohnalová.

PhDr. Vít Dohnal, CSc. : personální bibliografie 1955-2006 / sestavily Emilie Dohnalová, Naďa Smékalová. 1. vyd. Olomouc : Vědecká knihovna v Olomouci, 2007. 34 s. ; ISBN: 978-80-7053-271-3.

Noc s Andersenem v Jeseníku

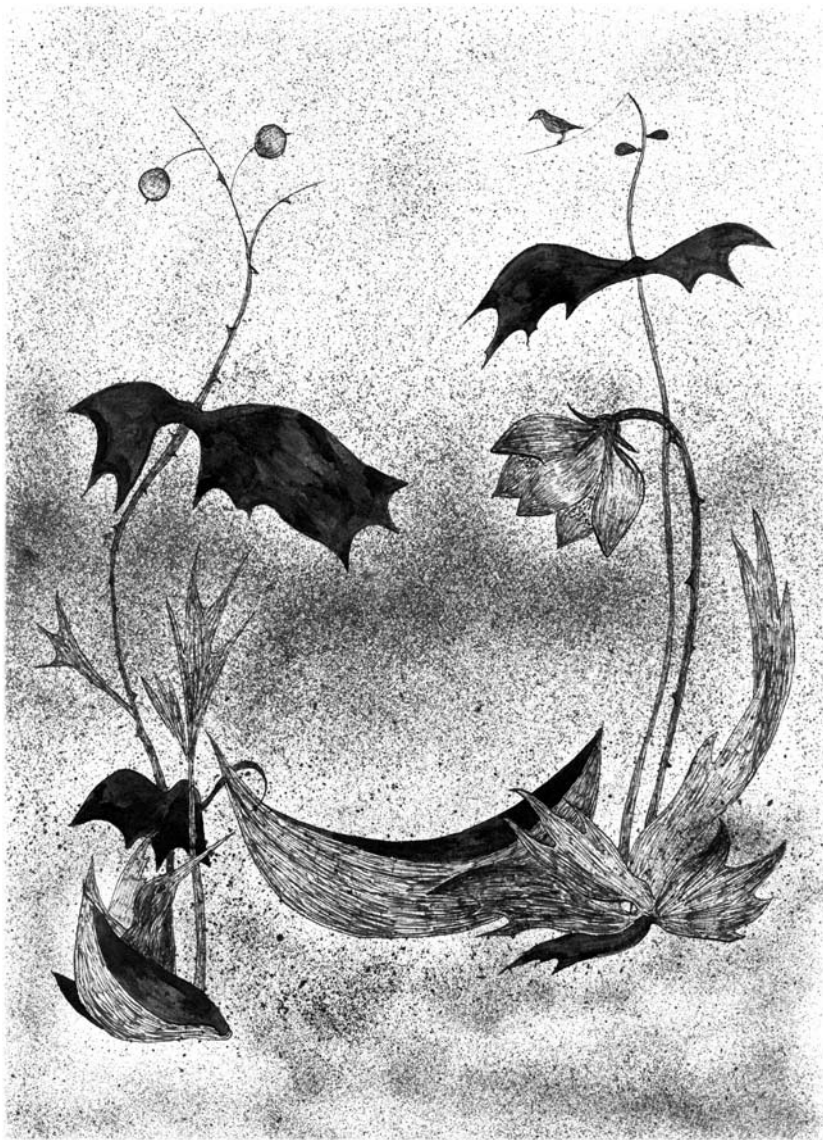
V Knihovně Vincence Priessnitzze v Jeseníku se v pátek 30. března 2007 konala dětmi dlouho očekávaná akce, uspořádaná v rámci třetího ročníku dnes už mezinárodní „Noci s Andersenem“. Zúčastnilo se jí 16 dětí ve věku 8–12 let. Podmínkou účasti byla maska pohádkové bytosti. Děti jsou stále vynalézavější, bylo by obtížné vybrat tu nejlepší. Knihovnice připravily program na celou noc. Navštívil nás také pan Andersen (naš ředitel knihovny), který přivedl s sebou neočekávanou, ale velmi milou návštěvu – generálního ředitele Národní knihovny v Praze Vlastimila Ježka. Ten přečetl dětem pohádku z knihy Sluneční hroch Oranžoch. Dvě děvčata nám předvedla své umění ve hře na cello. Paní učitelka Rafaela Drgáčová ze zdejší umělecké školy přednesla dětem za naprosté tmy nenapodobitelným způsobem docela strašidelnou pohádku. Z jeseníckého muzea k nám zase zavítal pan Hauk, který vyprávěl o jeseníckých

pokladech pod zemí. Jako každý rok děti malovaly pohlednice, které jsme zaslali významným osobnostem. Po desáté hodině začalo soutěžení – Kufr, pantomima, to jsme se hodně nasmáli... Děti si pomalovaly trička na památku, měly možnost chatovat s ostatními spacími místy. Kolem druhé hodiny nás přemohla únava, všechny děti skončily ve spacácích a plny zážitků pomalu usínaly... Ráno po vydatné snídani dostaly pamětní listiny a upomínkové předměty. Nikdo z malých spáčů neodešel s prázdnou.

My knihovnice jsme se rozloučily s příjemným pocitem, že naše děti mají ke knihovně opět o krok blíže.

Petra Sikorová

Uvíznutí

Vlastivědné muzeum v Olomouci

■ seznamuje návštěvníky od 18. května 2007 s legendami české vědy a techniky na výstavě ze sbírek Národního technického muzea v Praze. Putovní výstava prezentuje populární formou deset vybraných vědců a vynálezců z českých zemí od 18. do 20. století a jejich vynálezy, jako např. bleskosvod P. Diviše, lodní šroub J. Resslera, obloukovou lampu F. Křížíka, kontaktní čočky O. Wichterleho. Funkční modely a hračky vztažující se k vynálezům budou lákat zejména mladé návštěvníky na výstavu *Významné osobnosti české vědy a techniky* až do 29. července 2007.

Muzeum Komenského v Přerově

■ připravuje výstavu *Hrady v české a slovenské literatuře*. Hrady náleží k těm památkám naší národní minulosti, které jsou již tradičně v popředí zájmu nejširší veřejnosti. Málokdo si dokáže představit typickou českou krajinu bez siluety starého hradu nebo jeho zříceniny. Na výstavě naleznete nejen odborné publikace, průvodce, monografie, knihy pověstí, literaturu pro děti a mládež, ale rovněž i bohatý doprovodný materiál. Největším lákadlem bude dřevěná dioráma s dobýváním hradu autora Ivana Křemečka z Bílovic – obří hrad na skále, bojovníci, vozová hradba..., to vše vyřezáno z lipového dřeva. Svým zaměřením nemá tento exponát u nás obdoby. Výstava v prostorách Velkého výstavního sálu žerotínského zámku potrvá od 2. srpna do 16. září 2007.

Vlastivědné muzeum v Šumperku a Lovecko-lesnické muzeum v Úsově

■ připravily v rekonstruované budově Staré školy v areálu zámku Úsov stálou expozici přibližující historii a současnost středního lesnického školství na Moravě. Za tím účelem byla navázána spolupráce s ředitelstvím a učiteli Střední lesnické školy v Hranicích, kteří nabídli zapůjčení exponátů a odbornou pomoc. Expozice s názvem *Úsov – kolébka lesnického školství* byla otevřena 24. dubna 2007.

Muzeum umění Olomouc

■ připravuje návštěvníky lákavou výstavu *Slavné vily Olomouckého kraje*. Svoje stavby zde zanechali jak architekti zvučných jmen, tak mnozí málo známí, přesto však pozoruhodní tvůrci. Výstava je soustředěna na období od poloviny 19. století až po současnost. K vidění bude původní i novodobá dokumentace, jako např. projekty, plány, kresby, modely, fotografie i nábytek. Výstava potrvá od 14. června do 14. října 2007.

■ v prostorách galerie Arcidiecézního muzea zpřístupnilo výstavu specifického druhu domácího renesančního umění. *Ku věčné památce. Malované renesanční epitafy v českých zemích* z Čech, Moravy a Slezska v počtu více jak tří desítek jsou z období let 1549–1649 a představují tzv. „epitafní kulturu“, která v té době dosahovala obrovské populari-

ty. Výstava se koná od 17. května do 26. srpna 2007.

■ detailně seznamuje návštěvníka s jedním z nejcennějších předmětů pokladnice olomoucké katedrály sv. Václava. Výstava **Monstrance Zlaté slunce Moravy** spolu s doprovodným katalogem přibližuje postup restaurátorských prací na zlaté monstranci vytvořené v letech 1748 – 1750 brněnským zlatníkem jménem Andreas Vogelhund. Výstava je přístupná v Klenotnici a Kočárovně AMO od 17. května do 28. října 2007.

Muzeum Prostějovska v Prostějově

■ zve v průběhu II. a III. čtvrtletí 2007 na tyto výstavy:

Bob Pacholík – obrazy a portréty
(31. 5. – 8. 7. 2007)

Portrét ve výtvarném umění ve sbírkách muzea
(31. 5. – 9. 9. 2007)

Wolkerův Prostějov v plakátech a tiscích
(7. 6. – 8. 7. 2007)

Ivan Václavek – obrazy a objekty
(7. 6. – 8. 7. 2007)

Ota Janeček – obrazy
(12. 7. – 2. 9. 2007)

Ze sbírek muzea – restaurované předměty
(12. 7. – 9. 9. 2007)

Vlastivědné muzeum Jesenicka

■ připravuje návštěvnícky lákavou výstavu děl známé výtvarnice **Obrázky Emmy Srncové**. Termín konání výstavy 3. července – 26. srpna 2007.

Knihovna města Olomouce

■ se zaměřila v rámci soutěže **Človíček a Země – poznáváme Olomouc**, určené dětem od sedmi do patnácti let, na poznávání města Olomouce, tentokrát s otázkami o historii města, jeho přírodním bohatství a zajímavostech. Soutěž je vícekolová. Odpovědi lze hledat v doporučené literatuře, na internetu, u rodičů a pedagogů nebo i v terénu. Vyhodnocení proběhne v průběhu června v knihovně.

REGIONÁLNÍ KULTURNÍ OSOBNOSTI

ČERVENEC

Čala, František Antonín – hudební teoretik; spisovatel

* 04. 07. 1907 Všemina, okr. Zlín

† 26. 05. 1984

Místa působení: Olomouc

Pozn.: studoval v Římě, Belgii; publikoval v časopise Cyril; profesor filosofie, teologie a sociologie na arcibiskupském bohovědném učilišti v Olomouci

Literatura: Československý hudební slovník osob a institucí. 1. A–L. Praha 1963; Český biografický slovník XX. století. 1. A–J. Praha 1999.

Fojtová, Věra – básnířka; knihovnice; prozaička; redaktorka

* 03. 07. 1947 Novosedly, okr. Břeclav

Místa působení: Brno; Klobouky, okr. Břeclav

Pozn.: redaktorka časopisu Veronika; příspěvky do periodik Brněnský večerník, Rovnost, Kmen, Tvorba, Literární měsíčník aj.

Literatura: Černá, J.: Spisovatelé Jihomoravského kraje. 2. Brno 1991; Machala, L.: Průvodce po nových jménech české poezie a prózy 1990–1995. Olomouc 1996.

Janek, Dalibor – novinář; prozaik

* 10. 07. 1907 Třebíč

† 28. 02. 1968 Praha

Místa působení: Brno; Ostrava

Pozn.: těžiště jeho literární činnosti leželo v žurnalistice, uplatnil se i jako beletrista

Literatura: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce. 2/I. Praha 1993.

Jařab, Josef – literární vědec; překladatel

* 26. 07. 1937 Kravaře, okr. Opava

Místa působení: Olomouc; Ostrava

Pozn.: od roku 1972 na UP Olomouc, v letech 1989–96 rektor; anglista; esejista; editor a překladatel americké literatury; autor učebnic, studií aj.; vědecké pobyty na amerických univerzitách

Literatura: Kdo je kdo. 91/92. Česká republika. Federální orgány ČSFR. 1. A–M. Praha 1991; Český biografický slovník XX. století. 1. A–J. Praha 1999; Československý biografický slovník. Praha 1992.

Kurt, M. – básník; dramatik

* 25. 07. 1877 Valašské Meziříčí, okr. Vsetín

† 04. 05. 1960 Bratislava

Místa působení: Brno; Hodonín; Nový Jičín; Ostrava; Prostějov

Pozn.: lyrik, inspirující se zejména valašským folklorem a dílem Bezručovým

Literatura: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce. 2/II. K–L. Praha 1993; Mikulcová, M. – Graclík, M.: Kulturní toulky Valašskem. Frýdek-Místek 2001.

Malý, Radek – básník; překladatel; publicista

* 24. 07. 1977 Olomouc

Místa působení: Olomouc

Pozn.: překlady z němčiny; spoluautor čítanek

a učebnic českého jazyka pro základní školy; příspěvky v periodikách Aluze, Host, Mladá fronta Dnes a internetovém časopise Lumír

Literatura: www.czlit.cz; Salon. Literární příloha Práva, 2003, č. 334.

Němec, Ludvík – básník; prozaik; redaktor; rozhlasový redaktor

* 08. 07. 1957 Kyjov

Místa působení: Brno

Pozn.: příspěvky do řady novin a časopisů; ředitel Českého rozhlasu Brno

Literatura: Slovník české literatury 1970–1981. Praha 1985; Kdo je kdo. Osobnosti české současnosti. 5000 životopisů. Praha 2005.

Polách, Vladimír P. – filolog; prozaik

* 18. 07. 1977 Olomouc

Místa působení: Olomouc

Pozn.: bohemista; autor povídek

Literatura: Slovanské gymnázium literární. Olomouc 2000.

Remeš, Mořic – spisovatel; vlastivědný pracovník

* 21. 07. 1867 Příbor, okr. Nový Jičín

† 19. 07. 1959 Nové Dvorce, okr. Olomouc

Místa působení: Brno; Olomouc; Příbor, okr. Nový Jičín

Pozn.: publikoval zvláště v Časopise Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci; zabýval se historií přírodních věd, faunou a moravskou vlastivědou; paleontolog

Literatura: Šlechtová, A. – Levora, J.: Členové České akademie věd a umění 1890–1952. Praha 2004; Československý biografický slovník.

Praha 1992; Československý hudební slovník osob a institucí. 2. M–Ž. Praha 1965.

Sobotka, Milan – historik filozofie; překladatel
* 23. 07. 1927 Olomouc

Místa působení: Olomouc

Pozn.: působení na Fil. fak. UK v Praze; zájem o dějiny novověké, především německé klasické filosofie

Literatura: Kdo je kdo. 91/92. Česká republika. Federální orgány ČSFR. 2. N–Ž. Praha 1991; Český biografický slovník XX. století. 3. Q–Ž. Praha 1999.

Zlín, Karel – básník; grafik; ilustrátor; malíř; prozaik; překladatel

* 23. 07. 1937 Zlín

Pozn.: publikoval v časopisech Sešity a Host do domu; autor filmových plakátů; od r. 1976 v Paříži

Literatura: Slovník českých spisovatelů. Toronto 1982; Frolcová, M.: Slovník žáků a absolventů zlínské Školy umění a Střední uměleckopřmyslové školy ve Zlíně a v Uherském Hradišti /1939–2003/. Uherské Hradiště 2003; Slovník osobností kulturního a společenského života Valašska 2000. Valašské Meziříčí 2000.

SRPEN

Bahounek, Jiří – autor odborné literatury; překladatel; prozaik; historik umění

* 29. 08. 1947 Brno

Místa působení: Brno; Olomouc

Pozn.: tajně vystudoval teologii, na kněze vysvěcen

v Lipsku; od r. 1990 duchovní správce kostela sv. Michala v Brně; přednáší na Cyrilometodějské fak. UP v Olomouci

Literatura: Machala, L.: Průvodce po nových jménech české poezie a prózy 1990–1995. Olomouc 1996.

Bayer, Johann – básník; hudebník; sběratel lidových písní

* 19. 08. 1757 Bílovec, okr. Nový Jičín

† 14. 11. 1830 Bartošovice, okr. Nový Jičín

Místa působení: Bartošovice, okr. Nový Jičín

Pozn.: sbíral písně z Kravařska; psal básně v kravařském dialektu

Literatura: Biografický slovník Slezska a severní Moravy. Nová řada. 3 (15). Ostrava 2002; Ficek, V.: Biografický slovník širšího Ostravska. 1. Opava 1972.

Bystrický, Methoděj Karel – prozaik

* 11. 08. 1907 Vidče, okr. Vsetín

† 18. 03. 1975 Zašová, okr. Vsetín

Pozn.: o svém rodišti napsal knížku v nářečí Figurky zpod Radhoště

Literatura: Slovník osobností kulturního a společenského života Valašska 2000. Valašské Meziříčí 2000.

Daehne, Jiří – básník

* 04. 08. 1937 Holešov, okr. Kroměříž

† 17. 08. 1999 Krnov, okr. Bruntál

Místa působení: Krnov, okr. Bruntál

Pozn.: jeho básně se staly součástí literárních pořadů např. v Divadle hudby v Ostravě, ve Viole v Praze; jeho tvorbu lze rozdělit do dvou okruhů: memoárová poezie a přírodní lyrika

Literatura: Šuleř, O.: Laskavé podobizny. Ostrava 2005; Málková, I. – Urbanová, S.: Literární slovník severní Moravy a Slezska (1945–2000). Olomouc 2001; Slovník české literatury 1970–1981. Praha 1985.

Furch, Vincenc – dramatik; básník; překladatel

* 08. 08. 1817 Krasovice, okr. Jihlava

† 05. 01. 1864 Vídeň

Místa působení: Telč, okr. Jihlava; Veselíčko, okr. Přerov

Pozn.: od roku 1841 žil trvale ve Vídni, pochován je v Telči, okr. Jihlava; jeho básně byly často zhudebňovány; překládal z polštiny, ukrajinštiny a němčiny

Literatura: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce. 1. A–G. Praha 1985.

Koudela, Tomáš – básník; prozaik; vydavatel

* 06. 08. 1967 Karviná

Místa působení: Olomouc

Pozn.: spolumajitel nakladatelství Votobia

Literatura: Machala, L.: Průvodce po nových jménech české poezie a prózy 1990–1995. Olomouc 1996; Málková, I. – Urbanová, S.: Literární slovník severní Moravy a Slezska (1945–2000). Olomouc 2001.

Král, František – kulturně-osvětový pracovník; překladatel

* 26. 08. 1887 Třešť, okr. Jihlava

† 02. 10. 1977 Ostrava

Místa působení: Ostrava

Pozn.: propagoval kulturní styky s Polskem a anglosaskou oblastí; ředitel Osvětové besedy v Ostravě; překládal z angličtiny

Literatura: Ficek, V.: Biografický slovník širšího Ostravska. 4. Opava 1981; Biografický slovník Slezska a severní Moravy. 4. Opava – Ostrava 1995.

Lužný, Augustin – prozaik; překladatel

* 02. 08. 1867 Unčovice, okr. Olomouc

† 21. 12. 1938 Litultovice, okr. Opava

Místa působení: Kateřinky, okr. Opava; Litultovice, okr. Opava; Studená Loučka, okr. Šumperk;

Pozn.: přispíval do Obzoru rodinného, Našince; překládal z francouzštiny

Literatura: Biografický slovník Slezska a severní Moravy. Nová řada. 4 (16). Ostrava 2003; Ficek, V.: Biografický slovník širšího Ostravska. 4. Opava 1981; Slavík, B.: Hanácké písemnictví. Olomouc 1940.

Parma, Robert – básník; překladatel; redaktor; vlastivědný pracovník

* 27. 08. 1857 Frenštát pod Radhoštěm, okr. Nový Jičín

† 21. 02. 1934 Frenštát pod Radhoštěm, okr. Nový Jičín

Místa působení: Opava

Oblast působení: Frýdecko; Slezsko

Pozn.: věnoval se srovnávacímu jazykozpytu; překládal z polštiny a maďarštiny; zpracoval místní i pomístní názvy ze slezské oblasti

Literatura: Biografický slovník Slezska a severní Moravy. 11. Ostrava 1998; Ficek, V.: Biografický slovník širšího Ostravska. 1. Opava 1972.

Pazourek, Vladimír – autor dětské literatury; básník; prozaik; nakladatelský redaktor

* 18. 08. 1907 Brno

† 11. 02. 1987 Brno

Místa působení: Brno

Literatura: Slavíková, V.: Spisovatelé Jihomoravského kraje. Brno 1989; Duha, I, 1987, č. 3; Slovník českých spisovatelů od roku 1945. 2. M–Ž. Praha 1998.

Schedlbauer, Karel – spisovatel

* 30. 08. 1897 Vsetín

† 16. 01. 1975 Vsetín

Místa působení: Vsetín

Pozn.: za 2. světové války působil v ochotnickém hnutí; v roce 1954 založil a stal se předsedou Sklářského družstva invalidů a vedl jeho kroniku; psal povídky ze života sklářů; přispíval do místních novin a Vyškeřáku

Literatura: Slovník osobností kulturního a společenského života Valašska 2000. Valašské Meziříčí 2000.

ZÁŘÍ

Bezruč, Petr – básník; prozaik

* 15. 09. 1867 Opava

† 17. 02. 1958 Olomouc

Místa působení: Branka, okr. Opava; Brno; Kostelec na Hané, okr. Prostějov; Místek, okr. Frýdek-Místek

Pozn.: ve svém stěžejním díle Slezských písních se stylizuje do role anonymního barda, vyjadřujícího lidový odpor proti sociálnímu a národnostnímu útlaku ve Slezsku

Literatura: Biografický slovník českých zemí. [4.] Bene-Bez. Praha 2006; Buriánek, F.: Petr Bez-

ruč. Praha 1987; Mikulcová, M. – Graclík, M.: Kulturní toulky Valašskem. Frýdek-Místek 2001; Králík, O.: Kapitoly o Petru Bezručovi. Ostrava 1978; Málková, I. – Urbanová, S.: Literární slovník severní Moravy a Slezska (1945–2000). Olomouc 2001.

Habřina, Rajmund – básník; dramatik; literární kritik; prozaik

* 28. 09. 1907 Příbram, okr. Brno-venkov

† 02. 04. 1960 Brno

Místa působení: Brno

Literatura: Kdy zemřeli...? 1937–1962. Praha 1962; Slovník osobností kulturního a společenského života Valašska 2000. Valašské Meziříčí 2000.

Příkryl, František – folklorista; národopisný pracovník; vlastivědný pracovník; vydavatel; kronikář; archeolog

* 06. 09. 1857 Vlčnov, okr. Uherské Hradiště

† 04. 12. 1939 Drahotuše, okr. Přerov

Místa působení: Drahotuše, okr. Přerov; Soběchleby, okr. Přerov; Týn nad Bečvou, okr. Přerov; Velké Karlovice, okr. Vsetín

Pozn.: založil vlastivědný časopis Záhorská kronika; sbíral a vydal Pohádky a pověsti ze Záhoří; založil farní kroniku ve Velkých Karlovicích

Literatura: Zprávy KVM, 7, 1957, č. 75; Kdy zemřeli...? 1937–1962. Praha 1962; Slovník osobností kulturního a společenského života Valašska 2000. Valašské Meziříčí 2000.

Royt, Václav – historik; redaktor; spisovatel

* 01. 09. 1827 Nová Ves, okr. Příbram

† 27. 05. 1907 Brno

Místa působení: Brno; Znojmo

Pozn.: autor prací o počátcích města Znojma, o Stanislavu ze Znojma a jiných dějepisných a místopisných studií

Literatura: Šlechtová, A. – Levora, J.: Členové České akademie věd a umění 1890–1952. Praha 2004; Osobnosti Znojemska (spisovatelé). Znojmo 1988; Chmel, Z.: Galerie brněnských osobností. 3. N–S [i.e. P–S]. Brno 2003.

Skýpala, Otakar – prozaik; redaktor; vydavatel

* 16. 09. 1877 Moravská Ostrava, okr. Ostrava

† 04. 09. 1943 Praha

Místa působení: Ostrava

Pozn.: šéfredaktor Českého slova v Praze; vydával časopis Atak, později Občanské noviny; autor regionalistických prací o Ostravsku a Slezsku

Literatura: Ficek, V.: Biografický slovník širšího Ostravska. 4. Opava 1981; Kunc, J.: Slovník soudobých českých spisovatelů. Praha 1946; Český biografický slovník XX. století. 3. Q–Ž. Praha 1999.

Šeiner, Ivan – textař; básník; knihovník

* 27. 09. 1937 Prešov (Slovensko)

Místa působení: Karviná; Ostrava

Pozn.: autor textů k dětským písním a sborům; manažer dětského sboru Permoník v Karviné
Literatura: Nakladatelství Profil v Ostravě představuje své autory. Ostrava 1983; Málková, I. – Urbanová, S.: Literární slovník severní Moravy a Slezska (1945–2000). Olomouc 2001.

Šprincl, Jan – filolog; překladatel

* 26. 09. 1917 Pudlov, okr. Karviná

† 05. 11. 1989 Brno

Pozn.: překládal z latiny do češtiny a přebásňoval české básně do latiny (Březina, Erben, Hálek); externě působil na Fil. fak. MU v Brně

Literatura: Chmel, Z.: Galerie brněnských osobností. 4. S–T. Brno 2005.

Tučný, František – kulturně-osvětový pracovník; spisovatel; teoretik a kritik výtvarného umění

* 24. 09. 1887 Frenštát pod Radhoštěm, okr. Nový Jičín

† 26. 03. 1962

Místa působení: Frenštát pod Radhoštěm, okr. Nový Jičín

Pozn.: působil také v Praze; vztah k životu a dílu Břetislava Bartoše; autor literárních studií a esejí

Literatura: Ficek, V.: Biografický slovník širšího Ostravska. I. Opava 1972; Slavík, B.: Písemnictví na moravském Valašsku. Olomouc 1947; Biografický slovník Slezska a severní Moravy. 7. Ostrava 1996.

Urbánek, Rudolf – historik; prozaik

* 07. 09. 1877 Slaný, okr. Kladno

† 26. 07. 1962 Praha

Místa působení: Brno

Pozn.: zabýval se dobou husitskou; akademik ČSAV

Literatura: Šlechtová, A. – Levora, J.: Členové České akademie věd a umění 1890–1952. Praha 2004; Kdy zemřeli...? 1937–1962. Praha 1962; Český biografický slovník XX. století. 3. Q–Ž. Praha 1999.

Vasovec, Ernest – básník; knihovník; prozaik

* 21. 09. 1917 Mohelnice, okr. Šumperk

† 14. 12. 1993 Vídeň (Rakousko)

Pozn.: působil jako učitel ve Vídni a východním Prusku; pro onemocnění páteře odešel předčasně do důchodu; pracoval jako knihovník v Rakouské národní knihovně; byl členem rakouského PEN – klubu

Literatura: Mohelnický zpravodaj, 1999, leden.

Volkman, Alois – básník

* 18. 09. 1937 Chudobín, okr. Olomouc

Pozn.: místopředseda Ústřední rady Církve československé husitské; autor veršů společensko-kritického a duchovního zaměření

Literatura: Slovník české literatury 1970–1981. Praha 1985; Kolář, B.: Z paměti literární Olomouce. Olomouc 2004; Slovník českých spisovatelů od roku 1945. 2. M–Ž. Praha 1998; Kdo je kdo. Osobnosti české současnosti. 5000 životopisů. Praha 2005.

Zahradník, Vladimír – publicista; redaktor; vydavatel

* 02. 09. 1887 Frenštát pod Radhoštěm, okr. Nový Jičín

† 25. 12. 1966 Frenštát pod Radhoštěm, okr. Nový Jičín

Místa působení: Frenštát pod Radhoštěm, okr. Nový Jičín

Pozn.: vydavatel drobných tisků, adresářů, kalendářů, jízdních řádů, telefonních seznamů, reklamních tiskovin aj.

Literatura: Ficek, V.: Biografický slovník širšího Ostravska. 3. Opava 1979; Slovník osobností kulturního a společenského života Valašska 2000. Valašské Meziříčí 2000.

Vážené kolegyně, vážení kolegové!

Srdečně Vás zveme do Olomouce na konferenci, která je spojena se 6. valnou hromadou Svazu knihovníků a informačních pracovníků ČR. Konference i valná hromada se uskuteční **20. až 22. června 2007**. Konferenci jsme nazvali **KNIHOVNY.CZ – od internetu ke čtenářství**. Těšíme se, že se jí zúčastníte a přispějete do programu také svým vystoupením.

Pro konferenci jsme vybrali hanáckou metropoli a nádherné historické město Olomouc. Všichni se sejdeme v sále Regionálního centra Krajského úřadu Olomouckého kraje (Jeremenkova 40a <http://www.rco.cz>).

Informace o přípravě a průběhu akce jsou Vám k dispozici na adrese:

<http://skip.nkp.cz/ValHro07/index.htm>

The image shows the 3M logo in a large, bold, dark grey font. The '3' is a simple, rounded shape, and the 'M' is composed of two vertical bars connected at the top and bottom, with a central vertical bar.

Hlavní partner

http://solutions.3m.com/wps/portal/3M/cs_CZ/EU/Country/

Z obsahu:

Podstavec pod Gutenbergovým lisem

- Hana Študentová

Sedm divů Olomouckého kraje

- Roman Giebisch

Hana Bartošová s Romanem Ludvou

**Metoda Konspektu je užitečná
pro knihovny a vstřícná k uživatelům**

- Marie Balíková

Paměť krajiny

- Ján Kadlec

**Vincenc Priessnitz,
světový přírodní léčitel**

- Štěpán Kohout

2